

ΠΑΝΤΕΙΟΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΠΑΝΤΕΙΟΥ
ΝΟΜΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ – ΔΗΜΟΣΙΟ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ
ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ :

*<<Οι Αρμοδιότητες του Αρχηγού Κράτους στο Ημιπροεδρικό
και Κοινοβουλευτικό Σύστημα>>*

ΟΝΟΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ – ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΡΟΚΚΑ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΗΤΡΩΟΥ – 7114 Μ.Ο.42

Επιβλέπων Καθηγητής – Κος Νικολόπουλος Ηλίας

Τριμελής Επιτροπή

Νικολόπουλος Ηλίας

Μιχόπουλος Μιχαήλ

Παπαγρηγορίου

ΑΘΗΝΑ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2015

Πρόλογος

Εισαγωγή

1. Κεφάλαιο Πρώτο : Η Έννοια και τα Χαρακτηριστικά του Κοινοβουλευτικού Συστήματος σε μια Χώρα

- 1.1 *Η Έννοια του Κοινοβουλευτικού Συστήματος*
- 1.2 *Τρόπος Λειτουργίας Κοινοβουλευτικού Συστήματος σε μια Χώρα*
- 1.3 *Σχέση Πολιτεύματος και Λειτουργία Κοινοβουλευτικού Συστήματος*
- 1.4 *Αρχές και Νόμοι που Διέπουν Ένα Κοινοβουλευτικό Σύστημα*

2. Κεφάλαιο Δεύτερο : Η Έννοια και τα Χαρακτηριστικά του Ημιπροεδρικού Συστήματος

- 2.1 *Η Έννοια του Ημιπροεδρικού Συστήματος*
- 2.2 *Οι αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας στο ημιπροεδρικό σύστημα (Γαλλία-Ρωσία-Κύπρος)*
- 2.3 *Οριοθέτηση Ημιπροεδρικού Συστήματος*
- 2.4 *Διαφορές Κοινοβουλευτικού Συστήματος και Ημιπροεδρικού Κοινοβουλευτισμού*

3. Κεφάλαιο Τρίτο : Οι Αρμοδιότητες του Αρχηγού Κράτους σε Κράτος με Ημιπροεδρικό και Κοινοβουλευτικό Σύστημα

- 3.1 *Τρόπος Λειτουργίας Κράτους σε Ημιπροεδρικό και Κοινοβουλευτικό Σύστημα*
- 3.2 *Οι Αρμοδιότητες Αρχηγού Κράτους στα Συγκεκριμένα Είδη Ημιπροεδρικού και Κοινοβουλευτικού Συστήματος*

- 3.3 *Διαφορές που Παρατηρούνται σε Σχέση με τις Αρμοδιότητες Αρχηγού Κράτους σε μια Χώρα με Ημιπροεδρικό η Κοινοβουλευτικό Σύστημα*
- 3.4 *Παράγοντες που Λαμβάνονται Υπόψη στην Λειτουργία των Αρμοδιοτήτων Αρχηγού Κράτους σε Ημιπροεδρικό και Κοινοβουλευτικό Σύστημα*
- 3.5 *Τρόπος Εκλογής Αρχηγού Κράτους σε Ημιπροεδρικό και Κοινοβουλευτικό Σύστημα*

4. Κεφάλαιο Τέταρτο : Επίλογος – Συμπεράσματα

Βιβλιογραφία

Πρόλογος

Ως βασικός σκοπός της εν λόγω μεταπτυχιακής εργασίας, αναφέρεται σχετικά η συλλογή, καταγραφή και παρουσίαση στοιχείων που σχετίζονται με τις Αρμοδιότητες του Αρχηγού Κράτους στο Ημιπροεδρικό και Κοινοβουλευτικό Σύστημα. Ως εκ τούτου και προκειμένου η εν λόγω εργασία, θεωρείται ορθή και αντιπροσωπευτική ως προς τα στοιχεία που εξετάζει, διαχωρίζεται σχετικά, σε τρία βασικά κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται και αναλύεται η Έννοια και τα Χαρακτηριστικά του Κοινοβουλευτικού Συστήματος σε μια Χώρα με την οριοθέτηση της Έννοιας του Κοινοβουλευτικού Συστήματος, την εξέταση του Τρόπου Λειτουργίας του Κοινοβουλευτικού Συστήματος σε μια Χώρα, την Σχέση Πολιτεύματος και Λειτουργίας του Κοινοβουλευτικού Συστήματος καθώς και τις Αρχές και Νόμους που Διέπουν ένα Κοινοβουλευτικό Σύστημα.

Το δεύτερο κεφάλαιο σχετικά, αναφέρεται στην Έννοια και τα Χαρακτηριστικά του Ημιπροεδρικού Συστήματος, όπου αναλύονται επίσης οι Τρόποι και η Οριοθέτηση της Λειτουργίας του Ημιπροεδρικού Συστήματος καθώς και οι Διαφορές Κοινοβουλευτικού Συστήματος και Ημιπροεδρικού Κοινοβουλευτισμού.

Τέλος, στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται και αναλύονται οι Αρμοδιότητες του Αρχηγού Κράτους σε Κράτος με Ημιπροεδρικό και Κοινοβουλευτικό Σύστημα, ο Τρόπος Λειτουργίας Κράτους σε Ημιπροεδρικό και Κοινοβουλευτικό Σύστημα, οι Αρμοδιότητες Αρχηγού Κράτους στα Συγκεκριμένα Είδη Ημιπροεδρικού και Κοινοβουλευτικού Συστήματος αλλά και οι Παράγοντες που Λαμβάνονται Υπόψη στην Λειτουργία των Αρμοδιοτήτων του Αρχηγού Κράτους στα πολιτεύματα αυτά.

Εισαγωγή

Αναφορικά με τις Αρμοδιότητες του Αρχηγού Κράτους στο Ημιπροεδρικό και Κοινοβουλευτικό Σύστημα, θα λέγαμε σχετικά πως τα εν λόγω στοιχεία λειτουργίας του κάθε πολιτεύματος, συνδέονται άμεσα με το δικαίωμα της Λαϊκής /Νομοθετικής πρωτοβουλίας των Πολιτών στα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα μπορούσε βάση στοιχείων να υποστηρίξει κάποιος πως αυτή πηγάζει από τη Συνθήκη για τη θέσπιση του Συντάγματος το 2004 καθώς μετέπειτα και από τη Συνθήκη της Λισαβόνας.

Θα πρέπει ως εκ τούτου να σημειωθεί πως στις 29 Οκτωβρίου του έτους 2004, οι είκοσι πέντε τότε αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων της Κοινότητας υπέγραψαν στη Ρώμη τη Συνθήκη για τη θέσπιση του Συντάγματος της Ευρώπης¹, και τότε οριοθέτησαν σχετικά και την λειτουργία των συστημάτων Ημιπροεδρικού και Κοινοβουλευτικού Συστήματος.

Το συγκεκριμένο Σύνταγμα αποτελούσε την ουσιαστική και τελική κατάληξη μιας επίπονης και μακράς διαδικασίας ολοκλήρωσης η οποία σηματοδοτήθηκε τόσο βέβαια από μια συνεχή εμβάθυνση της ολοκλήρωσης όσο και από τις σχετικές διαδοχικές διευρύνσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Αρχηγών των Κρατών αντίστοιχα.

Θα πρέπει βέβαια να σημειωθεί πως το πρώτο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το οποίο εκλέχθηκε με άμεση καθολική ψηφοφορία, ήταν ουσιαστικά αυτό που οδήγησε στην πράξη σε διάλογο με σκοπό την κατάρτιση ενός Ενιαίου Συντάγματος της Ευρώπης και το οποίο θα προσέφερε στους πολίτες της Κοινότητας τη δυνατότητα για μια πιο Λαϊκή και Νομοθετική πρωτοβουλία, είτε στην λειτουργία των συστημάτων Ημιπροεδρικού, είτε Κοινοβουλευτικού Συστήματος.

¹ Mikulas D., February 2007, University of Berlin, The Debate on the European Constitution

Βέβαια, το συγκεκριμένο Σύνταγμα είχε προταθεί στις 14 Φεβρουαρίου του έτους 1984 , όπου οι αρχές της Κοινότητας είχαν εγκρίνει με μεγάλη πλειοψηφία την αντίστοιχη έκθεση του Altiero Spinelli και το οποίο είχε προτείνει στο αντίστοιχο «*σχέδιο Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση*» μια ενιαία ριζική μεταρρύθμιση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΕΚ)².

Από τότε και έπειτα βέβαια, οι διαδοχικές Συνθήκες της Κοινότητας ήταν εκείνες οι οποίες συνέβαλαν στην πρόοδο της ευρωπαϊκής οικοδόμησης επιφέροντας τις ακόλουθες ρυθμίσεις και καινοτομίες αντίστοιχα:

Το πρώτο και ουσιαστικό βήμα επετεύχθη το έτος 1987 με την υπογραφή της <<Ενιαίας Ευρωπαϊκής>> και η οποία αποτέλεσε την πρώτη αναθεώρηση των Συνθηκών έπειτα από τη δεκαετία του 50΄, όπου στόχος της εν λόγω Συνθήκης ήταν η ολοκλήρωση της Ενιαίας Αγοράς έως το έτος 1992.

Επίσης, το έτος 1992, η Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία υπογράφηκε στο Μάαστριχ εγκαινίασε εν μέρει μια νέα εξέλιξη η οποία θέσπιζε την Ευρωπαϊκή Ένωση με μια εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας καθώς και με μία συνεργασία στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων της Κοινότητας.

Με αυτό το συγκεκριμένο θεμελιώδες βήμα, η Ευρώπη άρχισε ουσιαστικά να μπορεί να μετασχηματίζεται, εξελισσόμενη από μια οικονομική κοινότητα σε μια Πολιτική Ένωση. Επιπρόσθετα, η μεταρρύθμιση αυτή δημιούργησε τότε το «δρόμο» για την Οικονομική και Νομισματική Ένωση και το ευρώ και συνεπώς να συνδυάζει τα συστήματα Ημιπροεδρικού και Κοινοβουλευτικού Συστήματος σε ένα Ευρωπαϊκό πεδίο.

Επίσης, η Συνθήκη του Άμστερνταμ η οποία υπογράφηκε το έτος 1997, εμβάθυνε σε μια ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και ως προς την λειτουργία των συστημάτων Ημιπροεδρικού και Κοινοβουλευτικού Συστήματος, κυρίως βέβαια κατοχυρώνοντας τις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου, δημιουργώντας έτσι τα πρώτα

² Παπαδημητρίου, Γ., 2007, “Η Συνταγματοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, εκδ. Παπαζήση

συστατικά μιας κοινής πολιτικής στον τομέα της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης και εισαγάγοντας αντίστοιχα δύο νέους τομείς στο πεδίο των σχετικών κοινοτικών αρμοδιοτήτων. Επιπρόσθετα, προωθήθηκε η δρομολόγηση για τη μεταρρύθμιση των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων και κυρίως με την ενίσχυση του ρόλου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην λειτουργία των συστημάτων Ημιπροεδρικού και Κοινοβουλευτικού Συστήματος³.

Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί πως, οι κύριες καινοτομίες που εισάγει η <<Συνταγματική Συνθήκη>> ως προς την λειτουργία των συστημάτων του Ημιπροεδρικού και Κοινοβουλευτικού Συστήματος ενσωματώθηκαν σε τέσσερα κεφάλαια και τα οποία αναφέρονται ως εξής.

- Καθορισμός των στόχων και αξιών της Κοινότητας καθώς και των δικαιωμάτων των πολιτών χάρη στην ενσωμάτωση του *Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων στο Σύνταγμα*.
- Απόδοση της ενιαίας νομικής προσωπικότητας στην Ένωση με συγχώνευση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης αντίστοιχα
- Σταθερός και σαφής ορισμός των αρμοδιοτήτων με αποκλειστικές αρμοδιότητες, συντρέχουσες αρμοδιότητες και υποστηρικτικές αρμοδιότητες καθώς και της κατανομής τους μεταξύ των κρατών μελών και της Ένωσης.
- Εφαρμογή της ρήτρας εθελούσιας αποχώρησης, η οποία για πρώτη φορά, παρέχει σε κάποιο κράτος μέλος τη δυνατότητα να αποχωρήσει από την Ένωση μετά απο δημοψήφισμα των πολιτών σε κάθε χώρα.
- Σημαντική απλούστευση των μέσων της δράσης της Κοινότητας, μειώνοντας έτσι τον αριθμό τους από 15 σε 6 και απλούστευση της ορολογίας με ταυτόχρονη καθιέρωση των όρων «ευρωπαϊκοί νόμοι» και «ευρωπαϊκοί νόμοι-πλαίσια» αντίστοιχα.

³ Mikulas D., February 2007, University of Berlin, The Debate on the European Constitution

- Σχετικός ορισμός βέβαια για πρώτη φορά των διαφόρων δημοκρατικών θεμελίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και μεταξύ αυτών της ενιαίας συμμετοχικής δημοκρατίας αλλά και θέσπιση λαϊκής νομοθετικής πρωτοβουλίας, τα οποία αποτελούν σημαντικό βήμα και δικαίωμα των πολιτών για άμεση και αποτελεσματική διαδικασία λήψης αποφάσεων.

1. Κεφάλαιο Πρώτο : Η Έννοια και τα Χαρακτηριστικά του Κοινοβουλευτικού Συστήματος σε μια Χώρα

1.1 Η Έννοια του Κοινοβουλευτικού Συστήματος

Σύμφωνα με το σύστημα αυτό, η κυβέρνηση εξαρτάται από το κοινοβούλιο. Με λίγα λόγια τόσο η πλειοψηφία όσο και η κοινοβουλευτική μειοψηφία έχουν σημαντικό ρόλο όπως και ο έλεγχος του βίου της κυβέρνησης από τη μειοψηφία. Το κοινοβουλευτικό σύστημα αποτελείται από μια μορφή αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας. Το κοινοβουλευτικό σύστημα δεν αποτελεί μια μορφή πολιτεύματος η οποία εξειδικεύει την αρχή της δημοκρατίας και φυσικά και δεν είναι και συστατικό της Δημοκρατίας⁴.

Σύμφωνα με τα παραπάνω μπορεί να αναφερθεί ότι το κοινοβουλευτικό σύστημα δεν είναι παρά το σύστημα αυτό που έχει διαφορές με το κυβερνητικό σύστημα και το βασικό του χαρακτηριστικό σε σχέση με το προεδρικό σύστημα είναι η απόλυτη διάκριση των λειτουργιών.

Ο Πρόεδρος έχει το δικαίωμα να ορίζει αλλά και να παύει τους υπουργούς του. Οι ίδιοι οι υπουργοί έχουν απόλυτη σχέση με την εμπιστοσύνη της Βουλής. Όσο αφορά τη νομοθετική λειτουργία, αυτή ασκείται από τα σώματα που είναι αντιπροσωπευτικά της λαϊκής βούλησης. Ο Πρόεδρος δεν χρειάζεται να έχει λόγο για το έργο τους και δεν μπορεί να τα

⁴ Δημητρόπουλος Α. Γ., Η γένεση του κοινοβουλευτικού συστήματος και η ανάδειξη της κυβέρνησης: Το κοινοβουλευτικό σύστημα και η ανάδειξη της κυβέρνησης στην Ελλάδα (1844 – 1875), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1988

διαλύσει. Τα αντιπροσωπευτικά αυτά σώματα είναι αυτονόητο ότι στο προεδρικό σύστημα ελέγχουν τη κυβέρνηση⁵.

Το κοινοβουλευτικό και το προεδρικό σύστημα διαφέρουν ως προς την άσκηση του κοινοβουλευτικού ελέγχου. Στον έλεγχο αυτό υπάρχει απόλυτη διάκριση των λειτουργιών. Η κυβέρνηση δεν μπορεί να παραιτηθεί. Σε ότι αφορά το κοινοβουλευτικό σύστημα τόσο η νομοθετική όσο κι η εκτελεστική λειτουργία συνδυάζονται και η ίδια η κυβέρνηση μπορεί να παραιτηθεί. Το σύστημα του κοινοβουλευτισμού αποτελεί μέρος του κοινοβουλευτικού συστήματος.

Μέσα από την έννοια του κοινοβουλευτικού κυβερνητικού συστήματος προκύπτει ο όρος της συνταγματικής σχέσης σε κοινοβούλιο και κυβέρνηση. Επομένως το σύστημα αυτό δε μπορεί να ταυτιστεί με το κοινοβουλευτισμό με την έννοια της πολιτικής θεωρίας. Αντιπροσωπεύει μια μορφή οργάνωσης ανάμεσα στην κυβέρνηση και στη Βουλή. Άλλωστε η κυβέρνηση εξαρτάται από το κοινοβούλιο⁶.

Η παραμονή της κυβέρνησης στη εξουσία, στο κοινοβουλευτικό σύστημα εξαρτάται από την εμπιστοσύνη που υπάρχει στο κοινοβούλιο και στη πλειοψηφία του για τη κυβέρνηση. Όλα τα μέλη της κυβέρνησης πρέπει να λογοδοτούν στο κοινοβούλιο. Ένα σύνολο από συνταγματικές αρχές και κανόνες διέπουν το κοινοβουλευτικό σύστημα.

Κοινό σημείο αυτών των κανόνων αποσκοπεί σε μια δημιουργία μικρότερων συνταγματικών αρχών. Κοινό χαρακτηριστικό τους είναι ότι η κυβέρνηση εξαρτάται από τη βουλή και την εμπιστοσύνη της. Τρεις είναι οι μορφές κατά τις οποίες εμφανίζεται η εξάρτηση αυτή. Αρχικά η σχέση αυτή έχει να κάνει με τον έλεγχο της κυβέρνησης από τη Βουλή. Επομένως η

⁵ Χρυσόγονος Κ. Χ., Συνταγματικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Α.Ε., Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2003.

⁶ Χρυσόγονος Κ. Χ., Συνταγματικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Α.Ε., Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2003.

κυβέρνηση για να αναδειχθεί θα πρέπει να έχει κερδίσει την εμπιστοσύνη της Βουλής και τέλος η εξάρτηση αυτή διαθέτει τρεις διαστάσεις⁷:

- Ανάδειξη
- Διατήρηση
- Έλεγχο κυβέρνησης

Το κοινοβουλευτικό σύστημα δημιουργήθηκε από την διαμάχη κοινοβουλευτισμού και μοναρχισμού. Το δικαίωμα του μονάρχη να διορίζει και να παύει τη κυβέρνηση διατηρήθηκε χωρίς να υπάρχει κάποιος περιορισμός. Παρόλα αυτά όμως για να διατηρηθεί η κυβέρνηση θα πρέπει να συμφωνεί το κοινοβούλιο και τα μέλη του. Το δικαίωμα του κοινοβουλίου το οποίο και αποκτήθηκε είναι ότι μπορεί να ελέγχει τη κυβέρνηση. Η δημιουργία του, έδωσε τη ευκαιρία σε πολλά μέλη του, να έχουν κυβερνητική εξουσία. Η εξουσία αυτή τείνει υπέρ του μονάρχη και της κυβέρνησης την οποία εκείνος διόρισε.

Η συνταγματικοπολιτική αντίθεση αρχηγού του κράτους – κοινοβουλίου συνιστά την έναρξη της ουσίας του κοινοβουλευτικού συστήματος, το οποίο με την καθιέρωσή του οδήγησε βαθμιαία σε δημοκρατικότερες μορφές κυβέρνησης. Αξιοπρόσεκτο είναι το γεγονός πως αυτή η συνταγματικοπολιτική αντίθεση έχει χαρακτηριστική ομοιότητα με εκείνη των ευρωπαϊκών κρατών που εισήγαγαν το κοινοβουλευτικό σύστημα, το οποίο προσέλαβε εθνικό χαρακτήρα μετά την καθιέρωσή του σε κάθε χώρα. Η παραδοσιακή διαφορά που υπάρχει ανάμεσα σε μονάρχη και κοινοβούλιο αναφέρεται σε συνταγματικοπολιτική πραγματικότητα η οποία όμως δε υφίσταται⁸.

⁷ Δημητρόπουλος Α. Γ., Η γένεση του κοινοβουλευτικού συστήματος και η ανάδειξη της κυβέρνησης: Το κοινοβουλευτικό σύστημα και η ανάδειξη της κυβέρνησης στην Ελλάδα (1844 – 1875), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1988

⁸ Μαυριάς Κ. Γ., Συνταγματικό Δίκαιο, Τρίτη Έκδοση κατά το αναθεωρημένο Σύνταγμα και τους εκτελεστικούς νόμους, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2004

Μέσα από μια προσπάθεια συνύπαρξης των δυο πολιτικών δυνάμεων, ήτοι του ανώτατου άρχοντα και του κοινοβουλίου γεννήθηκε το κοινοβουλευτικό σύστημα. Με λίγα λόγια η εξάρτηση της κυβέρνησης από τη Βουλή είναι εκείνη που προσέφερε μια ισορροπία στα δυο αυτά όργανα της πολιτείας. Μέσα από το σύστημα αυτό προέκυψε μια κατανομή εξουσίας η οποία και έγινε πραγματικότητα.

Η κατανομή αυτή της εξουσίας έχει να κάνει με τη ανάδειξη κυβέρνησης. Η εξουσία του κοινοβουλίου θέτεται από το σύστημα αυτό. Το κοινοβούλιο σύμφωνα με τις αρχές της κλασσικής δημοκρατίας ασκεί έλεγχο στη κυβέρνηση και δεν ασκεί πολιτική με την έννοια της εκτελεστικής αρχής⁹.

Οι διαφορές οι οποίες υπάρχουν ανάμεσα σε λειτουργία και λειτουργική συνταγματική θέση του κοινοβουλίου και της κυβέρνησης είναι εμφανείς από τον έλεγχο της διαχείρισης και από τη διαχείριση των κρατικών υποθέσεων. Ένα κυβερνητικό σύστημα είναι το κοινοβουλευτικό σύστημα που ασκεί έλεγχο και επηρεάζει τη κυβέρνηση.

Παρ' όλα αυτά για να υφίσταται το κυβερνητικό αυτό σύστημα θα πρέπει να υπάρχει και μια δεύτερη διάσταση. Θα πρέπει να διατηρεί μια κυβέρνηση. Η παραμονή της κυβέρνησης δεν προαπαιτεί μόνο τον έλεγχό της διότι αν γίνεται λόγος μόνο για έλεγχο τότε πρόκειται για ένα υποτυπώδες κοινοβουλευτικό σύστημα.

Ο έλεγχος και ο ρόλος του αναφέρονται σε ένα σχηματισμό κοινοβουλευτικού συστήματος ως σύνολο. Για την ύπαρξη κυβερνητικού συστήματος θα πρέπει να υπάρχει και η διατήρηση του. Έτσι το κοινοβουλευτικό σύστημα μετατρέπεται σε κυβερνητικό σύστημα. Το σύστημα αυτό θα αλλάξει τη κυβέρνηση και θα επιφέρει κυβερνητικές αλλαγές. Με λίγα λόγια για να αποφευχθεί η σύγχυση είναι απαραίτητο στη χρήση του όρου κοινοβουλευτικό σύστημα να αναφέρεται και κάποιος προσδιορισμός όπως

⁹ Χρυσόγονος Κ . Χ., Συνταγματικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ . Ν. Σάκουλα Α .Ε., Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2003.

εξελιγμένο κοινοβουλευτικό σύστημα¹⁰.

1.1.1 Ιστορική Εξέλιξη του Κοινοβουλευτικού Συστήματος

Το κοινοβουλευτικό σύστημα με τη διάκριση των λειτουργιών δεν υπήρξε ποτέ αντικείμενο κάποιας θεωρητικής σύλληψης που στη συνέχεια έγινε πράξη. Σταδιακά δημιουργήθηκε με την πάροδο του χρόνου κυρίως στο χώρο της Ευρώπης (Αγγλία). Ο φιλελευθερισμός επικράτησε έπειτα από την υιοθέτηση του κοινοβουλευτικού συστήματος τόσο από τους αγγλικούς θεσμούς όσο και της αγγλικής πρακτικής, κυρίως στη διάρκεια του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα.

Η κατάρρευση των αυταρχικών καθεστώτων του 20^{ου} αιώνα, επιβεβαιώνει το παραπάνω, από το 1970 κι έπειτα. Στην Αγγλία έκανε τη εμφάνισή του με τη μορφή του θεσμού της υπουργικής ευθύνης για όσες πράξεις αλλά και όσες παραλείψεις έκαναν οι υπουργοί και ο βασιλιάς. Ο τελευταίος καλυπτόταν από το δόγμα «King can do no wrong», δηλαδή, ο βασιλιάς δεν μπορεί να πράξει εσφαλμένα. Στην Αγγλία, το 1376, εφαρμόστηκε η παραπομπή σε δίκη η οποία συχνά είχε ως αποτέλεσμα την ποινική καταδίκη υπουργού από τη Βουλή¹¹.

Η εξέλιξη της ποινικής ευθύνης των υπουργών είναι η ποινική ευθύνη της κυβέρνησης ενώπιων της Βουλής. Αν η κυβέρνηση στερούταν της εμπιστοσύνης του κοινοβουλίου, έπρεπε να παραιτηθεί. Τα βασικά στοιχεία για να διαμορφωθεί το κοινοβουλευτικό σύστημα στη Αγγλία ήταν¹²:

- ✓ Η συνύπαρξη βασιλιά, Βουλής και κυβέρνησης ως κρατικών οργάνων ενταγμένων στις δύο πολιτικές εξουσίες, τη νομοθετική και την εκτελεστική.

¹⁰ Δημητρόπουλος Α. Γ., Η γένεση του κοινοβουλευτικού συστήματος και η ανάδειξη της κυβέρνησης: Το κοινοβουλευτικό σύστημα και η ανάδειξη της κυβέρνησης στην Ελλάδα (1844 – 1875), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1988

¹¹ Μαυριάς Κ. Γ., Συνταγματικό Δίκαιο, Τρίτη Έκδοση κατά το αναθεωρημένο Σύνταγμα και τους εκτελεστικούς νόμους, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2004

¹² Παπαδημητρίου, Γ., 2007, “Η Συνταγματοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, εκδ. Παπαζήση

- ✓ Η μετατόπιση της πολιτικής ισχύος από τον βασιλιά στην κυβέρνηση.
- ✓ Η ύπαρξη πρωθυπουργού ως κρατικού οργάνου με ιδιαίτερο πολιτικό ρόλο, όσον αφορά το σχηματισμό των πολιτικών στ όχων και την επιλογή των υπουργών για την επίτευξή τους.
- ✓ Η συλλογική λειτουργία της Βουλής.
- ✓ Η εμπιστοσύνη της Βουλής προς την κυβέρνηση και η συλλογική πολιτική ευθύνη της κυβέρνησης απέναντι στη Βουλή.
- ✓ Η ανάδειξη της κυβέρνησης από το βασιλιά με βάση την αποδεδειγμένη εμπιστοσύνη της Βουλής.
- ✓ Η διάλυση της Βουλής με πρωτοβουλία της κυβέρνησης . Στην Ελλάδα η γένεση του κοινοβουλευτικού συστήματος έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα, τα οποία οφείλονται στις ιδιομορφίες του ελληνικού χώρου και οδήγησαν στη δημοκρατική διαμόρφωση της ελληνικής κοινωνίας.

Επίσης πρέπει να αναφερθεί ότι το κοινοβουλευτικό σύστημα μετατρεπόταν σε αβασίλευτη περίοδο. Η απουσία μονάρχη από τη Ελλάδα αποτέλεσε και τη πρώτη εφαρμογή του. Σημαντικό στοιχείο του πρώιμου ελληνικού κοινοβουλευτικού συστήματος είναι και ότι μετέπειτα της δημιουργίας του αναφέρεται και η εξέλιξή του σε ένα νέο μονάρχη και στη σχέση του με το κοινοβούλιο που είναι ισχυρό¹³.

Παρ' όλα αυτά, διαπιστώνεται ότι η πορεία του ελληνικού κοινοβουλευτισμού, από το Σύνταγμα του 1944 μέχρι και τη στιγμή που αναθεωρήθηκε, διένυσε μια πορεία με συνεχείς συγκρούσεις. Σημείο αιχμής αποτέλεσε ο διορισμός του πρωθυπουργού και των υπουργών. Το σημείο αυτό αιχμής αναφέρεται στη διαμόρφωση του ελληνικού κοινοβουλευτικού συστήματος.

¹³ Δημητρόπουλος Α . Γ., Η γένεση του κοινοβουλευτικού συστήματος και η ανάδειξη της κυβέρνησης: Το κοινοβουλευτικό σύστημα και η ανάδειξη της κυβέρνησης στην Ελλάδα (1844 – 1875), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1988

Τρεις είναι οι βασικοί περίοδοι του ελληνικού κοινοβουλευτισμού όπου κι οι τρεις αντανakλούν τις τρεις διαστάσεις αυτού του συστήματος. Από το έτος 1844 μέχρι το 1862 αναφέρεται ως η πρώτη περίοδος του υποτυπώδους κοινοβουλευτισμού. Στη περίοδο αυτή επικρατεί ο έλεγχος της κυβέρνησης από το κοινοβούλιο και τη Γερουσία. Το διάστημα ανάμεσα στο έτος 1862 και 1875 αναφέρεται στη δεύτερη περίοδο και η τρίτη αρχίζει από το έτος 1875 μέχρι το 1988.

Με τη επανάσταση του 1843 γίνεται κι η αφετηρία του κοινοβουλευτισμού στη Ελλάδα και η δημιουργία του πρώτου κοινοβουλίου με το Σύνταγμα του 1844. Κατά το επίπεδο της διαμόρφωσης του κοινοβουλευτικού συστήματος και πριν από την εξέλιξή του σε σύστημα ανάδειξης της κυβέρνησης, η κοινοβουλευτική ευθύνη της κυβέρνησης αναγνωρίζεται και σχηματίζεται πλέον ο κανόνας της παραίτησης των υπουργών, οι οποίοι δεν έχουν την εμπιστοσύνη της Βουλής¹⁴.

Έτσι η κοινοβουλευτική αρχή καθιερώνεται και πιο συγκεκριμένα θεμελιώνεται η εμπιστοσύνη της Βουλής προς την Κυβέρνηση. Στο Σύνταγμα του 1927 συνταγματικοποιείται και με το Σύνταγμα του 1975 αργότερα καθιερώνεται ρητά η κοινοβουλευτική αρχή.

Από αυτή τη περίοδο ισχύει ένα σύστημα ισορροπίας ανάμεσα σε μονάρχη και Βουλή. Καμία αντίρρηση δεν αναφέρεται στο δικαίωμα του μονάρχη να ορίζει ή να παύει τη κυβέρνηση. Ωστόσο, η διάρκεια του πρώιμου κοινοβουλευτισμού ήταν σύντομη. Η εξουσία για το διορισμό πρωθυπουργού διεκδικήθηκε από τους πρώτους σχηματισμούς.

¹⁴ Χρυσόγονος Κ. Χ., Συνταγματικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα Α.Ε., Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2003.

Το 1875 το κοινοβουλευτικό σύστημα εισήχθηκε επίσημα έπειτα από τη διακήρυξη της αρχής της δεδηλωμένης. Από εκείνη τη στιγμή άρχισε κι η διαμόρφωσή του σε ένα σύστημα για τη εκλογή της κυβέρνησης. Η περίοδος αυτή ήταν και η μεγαλύτερη αφού διήρκεσε μέχρι και σήμερα. Η κοινοβουλευτική αρχή από το 1875 αποτελεί τη σύνθεση δυο αρχών.

Οι αρχές αυτές εκδηλώνονται σε διαφορετικές χρονικές περιόδους. Ο διορισμός του πρωθυπουργού είναι η πρώτη. Το πρόσωπο το οποίο ορίζεται από τον αρχηγό του κράτους δεν επιλέγεται σύμφωνα με τη ελεύθερη κρίση του αλλά από τη πλειοψηφία της Βουλής¹⁵.

Έτσι η αρχή της δεδηλωμένης ορίζει ότι ο αρχηγός του κράτους θα πρέπει να έχει τη πλειοψηφία των κοινοβουλευτικών εδρών στη περίοδο εκλογών. Η ψήφος εμπιστοσύνης είναι η δεύτερη αρχή. Η ψήφος αυτή δίνεται από τους βουλευτές στη κυβέρνηση.

Αφού διορισθεί ο πρωθυπουργός, ορίζει τους υπουργούς ενώπιον της Βουλής και στη συνέχεια ζητά ψήφο εμπιστοσύνης ώστε να προχωρήσει στη διακυβέρνηση της χώρας. Αν λάβει την πλειοψηφία από τη ψηφοφορία αναλαμβάνει καθήκοντα. Η περίοδος αυτή υποδιαιρείται σε δυο ημιπεριόδους σύμφωνα με την έναρξη της υπεροχής του κοινοβουλίου και με τη ρητή συνταγματοποίηση των όρων του κοινοβουλευτικού συστήματος.

Αρχικά , αναφέρεται η ημιπερίοδος του κοινοβουλευτικού συστήματος ως σύστημα σχετικής υπεροχής Βουλής από το έτος 1975 μέχρι το 1927 και η περίοδος του νέου κοινοβουλευτικού συστήματος από το έτος 1927 μέχρι και το 1986. Η ημιπερίοδος που αναφέρει τη ρητή συνταγματοποίηση ώστε να

¹⁵ Παπαδημητρίου, Γ., 2007, “Η Συνταγματοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, εκδ. Παπαζήση

κατοχυρωθεί το κοινοβουλευτικό σύστημα αρχίζει με το Σύνταγμα του 1927¹⁶.

Στη περίοδο αυτή ξεκινά ο νέος κοινοβουλευτισμός. Με κριτήριο τη διαμόρφωση της αρχής της δεδηλωμένης, η τρίτη περίοδος εξέλιξης του κοινοβουλευτικού συστήματος της Ελλάδας διακρίνεται, πρώτον στην περίοδο της ατελούς αρχής της δεδηλωμένης (1875 – 1986) και δεύτερον, στην περίοδο της τέλει αρχής της δεδηλωμένης (1986 μέχρι και σήμερα).

1.2 Τρόπος Λειτουργίας Κοινοβουλευτικού Συστήματος σε μια Χώρα

Η πολιτική εξουσία σε ένα σύγχρονο συνταγματικό κράτος ασκείται από το λαό άμεσα, μέσω των αντιπροσώπων που έχει επιλέξει, σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 1 του Συντάγματος. Το πολίτευμα της Ελλάδας είναι η προεδρευόμενη κοινοβουλευτική δημοκρατία.

Ο κοινοβουλευτισμός κι ο αντιπροσωπευτισμός αναφέρονται σε ένα κοινό πολιτικό σύστημα. Ο κοινοβουλευτισμός δίνει έμφαση στο βασικό όργανο και ο αντιπροσωπευτισμός σε μια πολιτική δύναμη. Παρόλα αυτά, ο όρος αυτός έχει μια ευρεία έννοια από τη στιγμή που η αντιπροσώπευση μπορεί να ισχύει και από άλλα όργανα εκτός κοινοβουλίου¹⁷.

Σημαντικό είναι και ότι το κοινοβούλιο δεν ψηφίζει μόνο νόμους αλλά μπορεί να αναδεικνύει και την κυβέρνηση. Το όργανο μέσα από το οποίο μπορεί να πραγματοποιηθεί η πολιτική κυριαρχία είναι το αντιπροσωπευτικό κοινοβούλιο. Στη πραγματικότητα, ωστόσο, παρατηρείται ότι κάθε δημοκρατία που είναι αντιπροσωπευτική δεν είναι και κοινοβουλευτική. Μπορεί να ορίζεται από το προεδρικό ή το ημιπροεδρικό σύστημα. Το άρθρο 1 παρ. 3 Συντ επιβεβαιώνει ότι οι εξουσίες της Βουλής πηγάζουν από τον λαό.

¹⁶ Χρυσόγονος Κ. Χ., Συνταγματικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Α.Ε., Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2003.

¹⁷ Δημητρόπουλος Α. Γ., Η γένεση του κοινοβουλευτικού συστήματος και η ανάδειξη της κυβέρνησης: Το κοινοβουλευτικό σύστημα και η ανάδειξη της κυβέρνησης στην Ελλάδα (1844 – 1875), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1988

Έτσι μέσα από τη συνταγματική κατοχύρωση του συστήματος αντιπροσώπευσης πηγάζει ότι η νομοθετική ρύθμιση είναι υποχρεωμένη να αφήνει περιθώρια για εκπροσώπηση από το κοινοβουλευτικό σύστημα. Είναι υποχρεωτικό οι αντιπρόσωποι της Βουλής να έχουν μια σημαντική σχέση με το εκλογικό σώμα και όχι σχέσεις καταφρόνησης, κάτι το οποίο θα ήταν αντισυνταγματικό¹⁸.

1.2.1 Η Συνταγματική Κατοχύρωση του Κοινοβουλευτικού Συστήματος

Το κοινοβουλευτικό σύστημα κατοχυρώνεται από το άρθρο 1 παρ. 1 Συντ ως μια θεμελιώδης συνταγματική που δεν αναθεωρείται.

Στη σύγχρονη κοινοβουλευτική δημοκρατία το σύστημα αυτό συνδυάζεται με τη κοινοβουλευτική δημοκρατία και καταλήγει στο ότι «κατά λογικήν και πολιτικήν και νομικήν ανάγκην εις την καθιέρωσιν της ουσιαστικής υπεροχής της Βουλής , ως αντιπροσωπείας του κυρίαρχου Λαού ». Την πεμπτούσια του κοινοβουλευτικού συστήματος αποτελεί η εξάρτηση της κυβέρνησης από την εμπιστοσύνη της Βουλής , και μόνο (μονιστικός κοινοβουλευτισμός)¹⁹.

Η σύνδεση αυτή η οποία είναι λειτουργική ανάμεσα σε κοινοβούλιο και κυβέρνηση κάνει εφικτή τη σύνδεσή τους σε ένα μόνο κέντρο πολιτικής εξουσίας. Από τη άλλη πλευρά ο αρχηγός του κράτους έχει μόνο συμβολικό ρόλο. Ο νομοθέτης κατείχε το παραπάνω σκεπτικό το 1975 για το κοινοβουλευτικό σύστημα και έτσι καθιέρωσε την αρχή αυτή ως θεμελιώδη στο άρθρο 1 παρ. 1 του Συντάγματος.

¹⁸ Μαυριάς Κ. Γ., Συνταγματικό Δίκαιο, Τρίτη Έκδοση κατά το αναθεωρημένο Σύνταγμα και τους εκτελεστικούς νόμους, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2004

¹⁹ Χρυσόγονος Κ. Χ., Συνταγματικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Α.Ε., Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2003.

Η μορφή του σημερινού κοινοβουλευτικού συστήματος ολοκληρώθηκε από τη στιγμή που συνταγματοποιήθηκε ως ένα σύστημα διατήρησης μαζί με τη νομική υποχρέωση της παραίτησης. Από το έτος 1875 και έπειτα η βασική του αρχή είναι αυτή της δεδηλωμένης η οποία και ρυθμίζει και τον τρόπο με τον οποίο θα αναδειχθεί η κυβέρνηση²⁰.

Για να ισχύσει όμως αυτή η αρχή και να εφαρμοσθεί πρέπει να υπάρχει πλειοψηφία στο κοινοβούλιο η οποία θα δίνει την εμπιστοσύνη της στο κυβερνητικό μηχανισμό. Η αρχή αυτή ήταν ένα σημαντικό σημείο για τη ιστορία αφού κατάφερε και οδήγησε τη χώρα σε αλλαγή του πολιτικού τοπίου και δημιούργησε το νέο κοινοβουλευτικό σύστημα²¹.

1.3 Σχέση Πολιτεύματος και Λειτουργία Κοινοβουλευτικού Συστήματος

Η εξέλιξη της Δημοκρατίας είναι ταυτόχρονη με την εξέλιξη του κοινοβουλευτικού συστήματος. Η ολοκλήρωση του κοινοβουλευτικού συστήματος δημιουργήθηκε από²²:

- την καθολική πλειοψηφία και την εισαγωγή της
- την ανάπτυξη του κομματικού φαινομένου
- την ολοκλήρωση της δημοκρατικής
- την γενίκευση της αβασίλευτης μορφής των πολιτευμάτων της δημοκρατίας
- την εξέλιξη των κοινωνικοπολιτικών συνθηκών.

²⁰ Δημητρόπουλος Α . Γ., Η γένεση του κοινοβουλευτικού συστήματος και η ανάδειξη της κυβέρνησης: Το κοινοβουλευτικό σύστημα και η ανάδειξη της κυβέρνησης στην Ελλάδα (1844 – 1875), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1988

²¹ Παπαδημητρίου, Γ., 2007, “Η Συνταγματοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, εκδ. Παπαζήση

²² Χρυσόγονος Κ . Χ., Συνταγματικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ . Ν. Σάκκουλα Α .Ε., Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2003.

Από το Σύνταγμα του 1875 απορρέει και ο κοινοβουλευτικός χαρακτήρας του πολιτεύματος πέρα από το δημοκρατικό και το προεδρευόμενο. Τον εννοιολογικό πυρήνα του κοινοβουλευτικού συστήματος, αλλά και των μερικότερων διαστάσεών του, της ανάδειξης, της διατήρησης και του ελέγχου, αποτελεί η εξάρτηση της κυβέρνησης από την εμπιστοσύνη της Βουλής. Διαμέσου της αρχή της δεδηλωμένης ο ρόλος του αρχηγού του κράτους περιορίζεται στο να μην έχει τη δυνατότητα να ορίζει κυβερνήσεις ή να τις παύει²³.

Σημαντικός παράγοντας είναι η εμπιστοσύνη στη Βουλή και φυσικά και η διατήρηση της κυβέρνησης στη εξουσία. Το κοινοβουλευτικό σύστημα με μια έννοια γενική είχε σαν στόχο να ισορροπήσει τις σχέσεις ανάμεσα σε μονάρχη και κυβέρνηση και στη συνέχεια αυτό εξελίχθηκε σε ισορροπία σχέσεων ανάμεσα σε κυβέρνηση και κοινοβούλιο. Έτσι και η διάσταση του άλλαξε. Τρεις βασικές μορφές διαθέτει ως σύστημα εξισορρόπησης και μάλιστα με μικρότερες διαστάσεις:

- Ανάδειξη
- Έλεγχος
- Διατήρηση.

Η κάθε μια από αυτές τις διαστάσεις μπορεί και διαμορφώνεται ανάλογα με το πόσο αναπτύσσεται και το κοινοβουλευτικό σύστημα. Επίσης, μπορεί να γίνει λόγος και για κοινοβουλευτική και εξωκοινοβουλευτική διάσταση.

1.4 Διαστάσεις που Διέπουν Ένα Κοινοβουλευτικό Σύστημα

1.4.1 Η Διάσταση της Διάκρισης

Προκειμένου να υπάρχει μια καλύτερη εικόνα για το κοινοβουλευτικό σύστημα, θα πρέπει να γίνει κι η διάκριση του σε έλεγχο, διατήρηση και

²³ Δημητρόπουλος Α. Γ., Η γένεση του κοινοβουλευτικού συστήματος και η ανάδειξη της κυβέρνησης: Το κοινοβουλευτικό σύστημα και η ανάδειξη της κυβέρνησης στην Ελλάδα (1844 – 1875), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1988

ανάδειξη της κυβέρνησης. Αν αυτή η διάκριση απουσιάσει θα δημιουργηθεί σύγχυση σε ορισμό περιεχομένου, έναρξη και εξέλιξη του συστήματος αυτού και των μορφών του.

Έτσι οι τρεις αυτές διαστάσεις αναφέρονται στην εξάρτηση της κυβέρνησης από τη Βουλή. Η βασική θέση της πλειοψηφίας αναφέρεται στην ανάδειξη και τη διατήρηση ενώ η μειοψηφία στον έλεγχο. Η μικρή διάσταση του συστήματος αυτού δεν είναι παρά ένα μικρό σύστημα δικαίου σε όλο το σύστημα αυτό²⁴.

Η σχέση εξάρτησης Βουλής και κυβέρνησης έχει να κάνει με την ανάδειξη της κυβέρνησης στη εξουσία, τη διατήρησή της και στο έλεγχο της κυβέρνησης από τη Βουλή. Είναι σωστό να αναφερθεί ότι η αναφορά του κοινοβουλευτικού συστήματος στις τρεις διαστάσεις, αν και δεν είναι οικεία στη νομική, δεν τηρείται στις όποιες αναλύσεις από το σύστημα αυτό.

Το θέμα αυτό δημιουργεί σύγχυση σε ότι έχει να κάνει με θέματα εννοιών και απαρχής του συστήματος αυτού. Σε καμία περίπτωση δεν είναι ταυτόσημες έννοιες η αρχή της δεδηλωμένης και το κοινοβουλευτικό σύστημα. Η πρώτη είναι μικρότερη αρχή και έχει να κάνει με μικρότερη διάσταση του συστήματος. Η ανάδειξη της κυβέρνησης είναι ο στόχος της, ο οποίος είναι και σημαντικό στοιχείο για το κοινοβουλευτικό σύστημα²⁵. Αποτελεί όμως τη τρίτη διάσταση αλλά έχει και τον πρωταρχικό ρόλο στην κυβέρνηση. Το σύστημα αυτό, όπως είναι λογικό, δεν είχε αυτές τις τρεις διαστάσεις αλλά εμφανίσθηκαν στην πορεία με τη εξέλιξή του. Αρχικά, εμφανίσθηκε ο έλεγχος της κυβέρνησης και στη συνέχεια η διατήρηση της μέσω της εμπιστοσύνης του κοινοβουλίου.

²⁴ Παπαδημητρίου, Γ., 2007, “Η Συνταγματοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, εκδ. Παπαζήση

²⁵ Δημητρόπουλος Α. Γ., Η γένεση του κοινοβουλευτικού συστήματος και η ανάδειξη της κυβέρνησης: Το κοινοβουλευτικό σύστημα και η ανάδειξη της κυβέρνησης στην Ελλάδα (1844 – 1875), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1988

Το όλο κοινοβουλευτικό σύστημα είχε τη μορφή ελέγχου και στη συνέχεια απέκτησε τη μορφή διατήρησης για να διαμορφωθεί σε σύστημα ανάδειξης κυβέρνησης. Αν κι η εμφάνισή τους ήταν σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα όλα έχουν μια στενή σύνδεση και αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και φυσικά εξελίσσονται. Μέσα από τη καθιέρωση του κοινοβουλευτικού συστήματος δημιουργείται κι η ανάπτυξη της δεύτερης διάστασης που είναι η διατήρηση της κυβέρνησης με τη εμπιστοσύνη του κοινοβουλίου²⁶.

1.4.2 Κοινοβουλευτική και Εξωκοινοβουλευτική Πλευρά του Κοινοβουλευτικού Συστήματος

Αρχικά το σύστημα αυτό λειτούργησε σαν ένα σύστημα του οποίου στόχος ήταν ,να εξισορροπήσει τη συνταγματική αντίθεση ανάμεσα σε Βουλή και στον μονάρχη. Έτσι εξελίχθηκε σε ένα σύστημα υπεροχής του κοινοβουλίου. Υπάρχουν επομένως δυο βασικές πλευρές του²⁷:

- Κοινοβουλευτική
- Εξωκοινοβουλευτική

Το πρώιμο κοινοβουλευτικό σύστημα διαθέτει και μοναρχικό χαρακτήρα από τη στιγμή που είναι ρυθμιστής σχέσεων των δυο συνταγματικών οργάνων.

Η εξωκοινοβουλευτική του διάσταση είναι και η μοναρχική του μορφή η οποία συνεχίζεται στην υπεροχή της Βουλής. Πλέον όμως σήμερα η διάσταση αυτή έχει αλλάξει. Το πρώιμο κοινοβουλευτικό σύστημα έχει σαν στόχο να εξισορροπήσει τις σχέσεις κυβέρνησης και μονάρχη λόγω της αντίθεσης που υπάρχει σε μονάρχη και κοινοβούλιο. Δυο είναι οι βασικές πλευρές του κοινοβουλευτικού συστήματος:

²⁶ Δημητρόπουλος Α . Γ., Η γένεση του κοινοβουλευτικού συστήματος και η ανάδειξη της κυβέρνησης: Το κοινοβουλευτικό σύστημα και η ανάδειξη της κυβέρνησης στην Ελλάδα (1844 – 1875), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1988

²⁷ Μαυριάς Κ. Γ., Συνταγματικό Δίκαιο, Τρίτη Έκδοση κατά το αναθεωρημένο Σύνταγμα και τους εκτελεστικούς νόμους, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2004

- Μοναρχική
- Κοινοβουλευτική

Τρεις είναι οι διαστάσεις οι οποίες και εντοπίζονται :

- Ανάδειξη
- Έλεγχος
- Διατήρηση

Η κοινοβουλευτική διάσταση του συνταγματικοπολιτικού συστήματος εξαρτάται από την επίδραση την οποία ασκεί η Βουλή στην ανάδειξη , τον έλεγχο και τη διατήρηση της κυβέρνησης . Αν και αρχικά η επίδραση του κοινοβουλίου είναι αδύναμη, παρατηρείται ότι αποκτά δύναμη συνεχώς και έχει μια παράλληλη πορεία με τη μοναρχική διάσταση. Πιο έντονη είναι η επίδραση αυτή σε ότι έχει σχέση με τις άλλες διαστάσεις. Η μοναρχική διάσταση είχε μια διαφορετική πορεία από ότι η κοινοβουλευτική. Η ίδια είχε μια πορεία ισχυρή αρχικά και τελικά εξασθένησε²⁸.

Ήταν όμως λογικό ο ισχυρός ρόλος του αρχηγού του κράτους να κλονισθεί από τη εμφάνιση του κοινοβουλίου. Η συνύπαρξη αυτή δε ήταν εφικτή. Στο ρόλο του μονάρχη αναφέρεται η παύση και η διάλυση κυβέρνησης. Αυτοί οι συνταγματικοί θεσμοί εξελίσσονται σε μέσα διατήρησης της κυβέρνησης που είναι εξαρτώμενη και από τη βούληση του μονάρχη , εκτός από τη βούληση του κοινοβουλίου . Συνιστούν κύριους παράγοντες για την πορεία της κοινο βουλευτικής ζωής , καθώς είναι άμεσα συνδεδεμένοι με την ανάπτυξη του κοινοβουλευτικού συστήματος .

Το κοινοβουλευτικό σύστημα και η εφαρμογή του αφορά ένα ευρύ φάσμα περιπτώσεων. Είναι λοιπόν απαραίτητος ο ορισμός της έννοιας του σε κάθε περίπτωση. Ο όρος του κοινοβουλευτικού συστήματος χρησιμοποιείται για να εκφράσει ένα σύστημα τριών διαστάσεων. Δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ο όρος της δεδηλωμένης ή η αρχή της. Ο πυρήνας και η

²⁸ Χρυσόγονος Κ . Χ., Συνταγματικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ . Ν. Σάκουλα Α .Ε., Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2003.

χρήση του όρου αυτού δημιουργεί σύγχυση²⁹.

Η έννοια αυτού του όρου είναι η σχέση ανάμεσα σε κυβέρνηση και βουλή. Ο όρος του πυρήνα αναφέρεται στη πρώτη ιστορική μορφή του κοινοβουλίου και της επέμβασής του στη ιστορία της κυβέρνησης και στη διάσταση της διατήρησης της κυβέρνησης.

Παρόλα αυτά δεν έχει άμεση εξάρτηση η παραμονή της κυβέρνησης στην εξουσία αν υπάρχουν κάποιοι ειδικοί παράγοντες συνταγματικής φύσεως. Δεν έχει αναφερθεί κανένα κυβερνητικό σύστημα συνταγματικό ή κάποια διαμόρφωσή του η οποία να δίνει τη άμεση πρόσβαση του κοινοβουλίου στη ζωή της κυβέρνησης.

Η διαμόρφωση της διατήρησης του όλου κοινοβουλευτικού συστήματος, έχει τη μορφή του συστήματος της κυβέρνησης. Έτσι και η κοινοβουλευτική ευθύνη των υπουργών δεν είναι παρά ένα πυρήνας ιστορικός με τη έννοια του πρώιμου τρόπου εμφάνισής του. Σε ότι αφορά τη αρχή της δεδηλωμένης ,αυτή είναι εμφανής σαν μια αρχή η οποία αναφέρεται στη ανάδειξη της κυβέρνησης στη εξουσία.

Η εμπιστοσύνη που είναι δεδηλωμένη γίνεται εμφανής σαν ένα πλεονέκτημα των όσων είναι στη κυβέρνηση και όχι εκείνων που έχουν κληθεί να είναι ήδη στη κυβέρνηση. Αφορά εκείνους που πρέπει να σχηματίσουν κυβέρνηση. Το γεγονός αυτό προκύπτει από το συνταγματικοπολιτικό πλαίσιο που ίσχυε πριν από τη διακήρυξη της αρχής της δεδηλωμένης και προκύπτει ότι δεν υπήρχε ανάγκη καθιέρωσης της αρχής της διατήρησης καθόσον αυτή η αρχή ίσχυε και εφαρμοζόταν από το 1862³⁰.

²⁹ Παπαδημητρίου, Γ., 2007, “Η Συνταγματοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, εκδ. Παπαζήση

³⁰ Δημητρόπουλος Α. Γ., Η γένεση του κοινοβουλευτικού συστήματος και η ανάδειξη της κυβέρνησης: Το κοινοβουλευτικό σύστημα και η ανάδειξη της κυβέρνησης στην Ελλάδα (1844 – 1875), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1988

Από την διακήρυξη προκύπτει ότι δεν είναι ορθή η υποστηριζόμενη θέση κατά την οποία το κοινοβουλευτικό σύστημα άρχισε στην Ελλάδα με την διακήρυξη της αρχής της δεδηλωμένης.

Επιβεβαίωση της ιστορικής και της νοηματικής διάκρισης στο ελληνικό συνταγματικοπολιτικό χώρο αποτελούν η έλλειψη αναφοράς σε διατήρηση κυβέρνησης στη εξουσία και η αναφορά σε ανάδειξη της κυβέρνησης. Οι έννοιες αυτές αποτελούν βασικές κοινοβουλευτικές αρχές για την ανάδειξη της αρχής της δεδηλωμένης. Η διακήρυξη αυτή δείχνει ότι δεν είναι σωστή η ταύτιση του κοινοβουλευτικού συστήματος με την αρχή της δεδηλωμένης.

Σε καμία περίπτωση δε πρέπει να υπερτιμάται η σημασία της διακήρυξης το 1875 και ούτε και να υποτιμάται. Πρέπει να ισχύει σε σωστές διαστάσεις αφού η διακήρυξή της δεν έγινε για τη καθιέρωση του πρώιμου κοινοβουλευτικού συστήματος. Σημαντικό στοιχείο της διακήρυξης της δεδηλωμένης είναι το συνταγματικό περιεχόμενο και στο ότι αναφέρεται σε ποια κυβέρνηση θα είναι στη εξουσία³¹.

Δεν αποτελεί μια διακήρυξη απλά ακολουθητέας πολιτικής κι έχει σημαντικές διαφορές από άλλες εξαγγελίες. Το περιεχόμενό της είναι ερμηνευτικό. Η διακήρυξη του 1875 αναφέρεται σε ένα ερμηνευτικό συνταγματικό ζήτημα. Η φύση της δεν είναι προγραμματική αλλά ισχύουσα. Επομένως είναι και μια επίσημη ερμηνεία του Συντάγματος. Η σημασία της είναι και νομική σύμφωνα με τη ερμηνεία που δίνουν οι αρμόδιοι για τη εφαρμογή του Συντάγματος. Αποτελεί μια επίσημη ερμηνεία του Συντάγματος που είναι δεσμευτική και ειδικά για το άρθρο 31 που αναφέρεται σε επιλογή κυβέρνησης πρωθυπουργού και υπουργών.

³¹ Μαυριάς Κ. Γ., Συνταγματικό Δίκαιο, Τρίτη Έκδοση κατά το αναθεωρημένο Σύνταγμα και τους εκτελεστικούς νόμους, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2004

Μέσα από τη διακήρυξη αυτή δίνεται μια διαφορετική ερμηνεία. Είναι η ερμηνεία της αλλαγής. Όπως προκύπτει από το περιεχόμενό της, αποτελεί διακήρυξη «μίας άλλης ερμηνείας των συνταγματικών διατάξεων» διαφορετικής από την προηγούμενη, ενώ κατά την προηγούμενη ερμηνεία του αρ. 31 Σ ο ανώτατος άρχοντας επέλεγε την κυβέρνηση, με την νέα ερμηνεία που περιέχεται στη διακήρυξη η εξουσία του αυτή περιορίζεται σημαντικά. Ωστόσο η ερμηνεία αυτή ουσιαστικά εισάγει τροποποίηση του Συντάγματος, ήτοι την τροποποίηση του άρθρου 31. Η κυβέρνηση του 1875 και η βουλή δεν αποτελούσαν συντακτική εξουσία³².

Η επίσημη άποψη της Βουλής είναι ότι το 1875 αναγνωρίσθηκαν τα δικαιώματά της. Σημασία έχει³³:

- Ότι «τα δικαιώματα της βουλής» προηγουμένως είχαν αμφισβητηθεί.
- Ότι από το 1875 αίρεται η αμφισβήτηση.
- Ότι ανεξάρτητα από το αν περιέχονταν ή όχι στο Σύνταγμα ήδη από το έτος 1864, το έτος 1875 θεωρούνται απ' όλους ότι περιέχονται.

³² Χρυσόγονος Κ . Χ., Συνταγματικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ . Ν. Σάκκουλα Α .Ε., Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2003.

³³ Δημητρόπουλος Α . Γ., Η γένεση του κοινοβουλευτικού συστήματος και η ανάδειξη της κυβέρνησης: Το κοινοβουλευτικό σύστημα και η ανάδειξη της κυβέρνησης στην Ελλάδα (1844 – 1875), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1988

2. Κεφάλαιο Δεύτερο : Η Έννοια και τα Χαρακτηριστικά του Ημιπροεδρικού Συστήματος

2.1 Η Έννοια του Ημιπροεδρικού Συστήματος - (Γαλλία)

Στο Ημιπροεδρικό Σύστημα, η νομοθετική εξουσία ασκείται από το κοινοβούλιο και η εκτελεστική μοιράζεται στο Πρόεδρο και Πρωθυπουργό της χώρας³⁴.

Στα συντάγματα συγκεκριμένων χωρών αναφέρεται ως πολίτευμα είτε η Προεδρική είτε η Προεδρευομένη Δημοκρατία (π.χ, η Γαλλική Δημοκρατία επίσημα είναι Προεδρευομένη Δημοκρατία και όχι Προεδρική).

Το Γαλλικό – ημιπροεδρικό πολιτικό σύστημα σε αντίθεση με το αμερικανικό πολιτικό σύστημα και τον αποκλειστικό κυρίαρχο ρόλο του Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών, έχοντας όμως και αρκετά σημεία κοινής κατεύθυνσης, καθώς ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκλέγεται άμεσα από το λαό ενώ η κυβέρνηση στο σύστημα αυτό εξαρτάται ταυτόχρονα από την εμπιστοσύνη του Κοινοβουλίου και του Προέδρου της Δημοκρατίας. Εδώ Θα επιχειρηθεί μία προσέγγιση των χαρακτηριστικών των οργάνων που συγκροτούν το γαλλικό πολιτικό σύστημα καθώς και τον τρόπο με τον οποίο πραγματώνεται η ευθύνη των μελών της Κυβέρνησης.

Στο ημιπροεδρικό πολίτευμα της Γαλλίας παρατηρείται μία συνύπαρξη του προεδρικού και του κοινοβουλευτικού συστήματος, καθώς διατηρούνται ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά του τελευταίου. Με θεμελιωμένο το περιεχόμενο του στο Montesquieu, το γαλλικό σύνταγμα εκφράζει κατάφωρα την αρχή της διάκρισης των εξουσιών. Διακρίνει έτσι την εκτελεστική, τη νομοθετική και τη δικαστική εξουσία και ρυθμίζει την άσκηση της κάθε μίας από τα όργανα που το ίδιο το Σύνταγμα προβλέπει. Έτσι, στο ημιπροεδρικό πολίτευμα υπάρχει πρωθυπουργός και κυβέρνηση, οι οποίοι και διορίζονται

³⁴ Μαυριάς Κ. Γ., Συνταγματικό Δίκαιο, Τρίτη Έκδοση κατά το αναθεωρημένο Σύνταγμα και τους εκτελεστικούς νόμους, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2004

από τον αρχηγό του κράτους, τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Παράλληλα όμως υπάρχει και το Κοινοβούλιο το οποίο αποτελείται από δύο σώματα, την Εθνοσυνέλευση και τη Γερουσία. Το Γαλλικό Σύνταγμα διακηρύσσει πανηγυρικά την προσήλωση της Γαλλικής Δημοκρατίας στη Διακήρυξη του Ανθρώπου και του Πολίτη του 1789 και καθορίζει ως πολίτευμα την «αβασίλευτη Πολιτεία, αδιαίρετη, χωρισμένη από την Εκκλησία, δημοκρατική και κοινωνική», πηγή δε κάθε εξουσίας ορίζεται ο λαός, Στο ημιπροεδρικό πολίτευμα δηλαδή υπάρχει Πρωθυπουργός και Κυβέρνηση που διορίζονται από τον αρχηγό του κράτους και εξαρτώνται ταυτόχρονα από την εμπιστοσύνη τόσο του ιδίου όσο και του Κοινοβουλίου.

2.2 Οι αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας στο ημιπροεδρικό σύστημα.

2.2.1 Οι αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας στο ημιπροεδρικό σύστημα σε χώρες όπως (Γαλλία- Κύπρος-Ρωσία).

Στην Γαλλία ο αρχηγός του κράτους μετέχει ενεργά στη λειτουργία της Κυβέρνησης, προεδρεύοντας στο υπουργικό συμβούλιο και έχοντας ουσιαστικές αρμοδιότητες, τις οποίες ασκεί είτε αυτοτελώς είτε με τη σύμπραξη του Πρωθυπουργού ή της Κυβέρνησης. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, όπως περιγράφεται και στο γαλλικό Σύνταγμα είναι το πιο σημαντικό από τα όργανα του κράτους. Είναι ο εγγυητής της τήρησης του Συντάγματος, της ομαλής λειτουργίας των κρατικών λειτουργιών, της συνέχειας του κράτους, ενώ εγγυάται την ανεξαρτησία του έθνους καθώς και την εδαφική ακεραιότητα και εφαρμογή των διεθνών συνθηκών. Μετά την αναθεώρηση του 1962 και στο εξής ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκλέγεται με άμεση και καθολική ψηφοφορία για πέντε έτη. Για την εκλογή του απαιτείται η συγκέντρωση της απόλυτης πλειοψηφίας ενώ εάν η απαιτούμενη πλειοψηφία καταστεί ατελέσφορη, τότε ακολουθεί και δεύτερος γύρος εκλογών μεταξύ των

δύο πλειοψηφισάντων υποψηφίων για τη θέση του Προέδρου της Δημοκρατίας. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι μία από τις δύο κεφαλές της εκτελεστικής εξουσίας, και ορίζει τον Πρωθυπουργό και στην συνέχεια μετά από πρόταση του τελευταίου τα υπόλοιπα μέλη της Κυβέρνησης. Προεδρεύει του Υπουργικού Συμβουλίου, ενώ εκδίδει και τους νόμους που ψηφίζει η Βουλή. Η ρύθμιση αυτή σχετικά με τη διάρκεια θητείας του Προέδρου της Δημοκρατίας ισχύει από το 2000 και μετά. Έως τότε η θητεία του Προέδρου ήταν επταετής. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διορίζει τον Πρωθυπουργό, ο οποίος πρέπει να απολαμβάνει της εμπιστοσύνης της Εθνοσυνέλευσης, Επίσης δύναται να διαλύσει τη Βουλή μετά από πρόταση του Πρωθυπουργού και των Προέδρων των Συνελεύσεων, ενώ μέσα στις αρμοδιότητες του είναι η υπογραφή των υπουργικών αποφάσεων και των διαταγμάτων, ο διορισμός των δημοσίων και των στρατιωτικών υπαλλήλων, καθώς και είναι εξοπλισμένος με κάποιες άλλες – ήσσονος σημασίας – εξουσίες εκτελεστικής φύσεως ως προεδρεύων του Υπουργικού Συμβουλίου.

Τέλος, υποδέχεται τους ξένους πρεσβευτές, είναι ο αρχηγός του γαλλικού στρατού και έχει το δικαίωμα απονομής χάριτος. Η εκτελεστική εξουσία ασκείται και από την Κυβέρνηση, το συλλογικό όργανο που η πολιτική ευθύνη ανήκει συνολικά στα μέλη της. Ρυθμίζει, καθορίζει και ασκεί τη γενική πολιτική του έθνους και σε αυτήν υπακούει το σύνολο της διοίκησης και ο στρατός. Επί της κεφαλής της Κυβέρνησης βρίσκεται ο Πρωθυπουργός, ο οποίος είναι και ο αρχηγός της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας. Σύμφωνα με το άρθρο 21 το Σύνταγμα του 1958 φαίνεται να παρέχει ευρείες δυνατότητες εφαρμογής του θεσμού του δημοψηφίσματος στο άρθρο 3, όπου επισημαίνεται πως η κυριαρχία ασκείται από το λαό μέσω των αντιπροσώπων του και μέσω του δημοψηφίσματος. Ωστόσο, οι προϋποθέσεις προσφυγής σε δημοψήφισμα τίθενται πολύ πιο περιοριστικά στην πραγματικότητα. Το Σύνταγμα προβλέπει δύο είδη δημοψηφισμάτων, το νομοθετικό δημοψήφισμα και το συνταγματικό δημοψήφισμα. Όσον αφορά το νομοθετικό δημοψήφισμα, η διάταξη του άρθρου 11 του Συντάγματος μετά την αναθεώρηση του 1995 επιτρέπει τη διενέργεια δημοψηφίσματος με πρόταση της Κυβέρνησης ή της Βουλής για κάθε σχέδιο νόμου που αφορά την οργάνωση των δημόσιων λειτουργιών, την οικονομική και κοινωνική πολιτική και τις εμπλεκόμενες δημόσιες υπηρεσίες. Η οριστική απόφαση για τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος ανήκει αποκλειστικά

στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και εξαιρείται από την υπουργική προσυπογραφή. Ως προς το συνταγματικό δημοψήφισμα, το άρθρο 89 που αναφέρεται στην συνταγματική αναθεώρηση προβλέπει τη δυνατότητα επικύρωσης των αναθεωρητικών διατάξεων από το λαό με δημοψήφισμα. Παρόλο αυτά, επειδή η επικύρωση αυτή μπορεί να γίνει και από το Κοινοβούλιο, όλες οι αναθεωρήσεις που έχουν λάβει χώρα με βάση το άρθρο 89 έχουν εγκριθεί κατά αυτό τον τρόπο και όχι άμεσα με δημοψήφισμα. Στην πραγματικότητα, η πιο σημαντική εξουσία του Προέδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας είναι αυτή που απορρέει από την άμεση και καθολική εκλογή του: το γεγονός δηλαδή ότι συγκεντρώνει στο πρόσωπο του τις μισές και πλέον ψήφους των εκλογέων, του προσδίδει απaráμιλλη πολιτική δύναμη, σε αντίθεση με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, ο οποίος είναι πολιτικά ανεύθυνος, ο Πρωθυπουργός διευθύνει τη δράση της Κυβέρνησης, είναι υπεύθυνος για την άμυνα της χώρας και εγγυάται την εκτέλεση των νόμων.

Η επιλογή του ανήκει, όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω, στην κρίση του Προέδρου της Δημοκρατίας, ο οποίος έχει την ευχέρεια να επιλέξει στη θέση αυτή τον αρχηγό της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας αλλά και τον αρχηγό ενός από τα κόμματα της πλειοψηφίας. Ως προς τους Υπουργούς, αυτοί ορίζονται στην ουσία από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και τον Πρωθυπουργό από κοινού. Ο αριθμός τους και η ιεραρχία μεταξύ τους δεν ορίζονται μέσα στο κείμενο του Συντάγματος και ποικίλουν ανάλογα με τις ανάγκες. Πρέπει να σημειωθεί πως οι Κυβερνήσεις της Γαλλίας αποτελούνται συνήθως από τριάντα έως και σαράντα μέλη. Σημαντικό επίσης είναι το γεγονός πως η ιδιότητα του μέλους της Κυβέρνησης είναι ασυμβίβαστη προς το βουλευτικό αξίωμα, καθώς και προς οποιαδήποτε δημόσια θέση ή επαγγελματική δραστηριότητα. Αυτό έχει ως συνέπεια ακόμα και όταν ο Υπουργός εγκαταλείπει το αξίωμα του, να μην επανακτήσει αυτοδικαίως την ιδιότητα του βουλευτή ή του Γερουσιαστή. Η εκτελεστική εξουσία δεν κατανέμεται πάντα με τον ίδιο τρόπο μεταξύ των οργάνων που κατά το Σύνταγμα την ασκούν. Όταν δηλαδή η κοινοβουλευτική πλειοψηφία ανήκει στην ίδια παράταξη με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, ο Πρωθυπουργός επιτελεί περισσότερο το ρόλο του συνδετικού κρίκου μεταξύ αυτών. Δηλαδή ο ρόλος του περιορίζεται στο να διευθύνει τη δράση της Κυβέρνησης και να κατευθύνει το έργο του Κοινοβουλίου, αλλά ουσιαστικά ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας χαράσσει τις

βασικές γραμμές της πολιτικής της χώρας και είναι αυτός που κατέχει στην πραγματικότητα την εκτελεστική εξουσία. Ο ρόλος των Υπουργών ρυθμίζεται στα άρθρα 22 και 23 του Γαλλικού Συντάγματος. Η νομοθετική εξουσία στο γαλλικό πολίτευμα ασκείται από δύο σώματα, την Εθνική Αντιπροσωπεία και τη Γερουσία, που αποτελούν το Κοινοβούλιο. Η Εθνική Αντιπροσωπεία έχει 577 μέλη, τα οποία εκλέγονται με άμεση ψηφοφορία για πέντε χρόνια. Κάθε βουλευτής εκλέγεται σε μία εκλογική περιφέρεια, με πλειοψηφικό σύστημα σε δύο γύρους, όπως συμβαίνει δηλαδή με την εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας. Εξαιτίας αυτού του συστήματος, η νομοθετική εξουσία ασκείται κατά βάση από μία πλειοψηφία, η οποία θα είναι σε θέση να εμφανίζει και μία σαφήνεια ως προς την πολιτική της κατεύθυνση. Από την άλλη πλευρά, η Γερουσία αποτελείται από 321 μέλη, τα οποία εκλέγονται έμμεσα από τους τοπικούς αιρετούς άρχοντες με εννεαετή θητεία, αλλά τα μέλη της ανανεώνονται κατά το ένα τρίτο κάθε τρία χρόνια.

Σε θεωρητικό επίπεδο, η Γερουσία έχει τις ίδιες νομοθετικές αρμοδιότητες με την Εθνική Αντιπροσωπεία. Ωστόσο, αν παρουσιαστεί κάποια διαφωνία ανάμεσα στα δύο νομοθετικά σώματα, η Κυβέρνηση μπορεί να ζητήσει από τους βουλευτές να αποφανθούν οριστικά επί του εν λόγω θέματος. Το γαλλικό Σύνταγμα καθορίζει ποια θέματα ρυθμίζονται υποχρεωτικά με νόμο ψηφισμένο από το Κοινοβούλιο, ενώ για τα υπόλοιπα θέματα ακολουθείται η κανονιστική τους ρύθμιση υπαγόμενα αυτόματα στην εκτελεστική εξουσία. Οι νόμοι ψηφίζονται από το Κοινοβούλιο κατά τη διαδικασία που προβλέπει το Σύνταγμα, υπό τον έλεγχο όμως του Συνταγματικού Συμβουλίου σχετικά με την τήρηση των διαδικαστικών διατάξεων. Οι γερουσιαστές εκλέγονται για μία περίοδο εννέα ετών με ανανέωση του 1/3 των μελών της ανά τρία χρόνια από ένα σώμα εκλεκτόρων που αποτελείται από τους βουλευτές, τους γενικούς συμβούλους των διαμερισμάτων, τους δημάρχους και τους δημοτικούς συμβούλους.

Τα νομοσχέδια υποβάλλονται και στα δύο νομοθετικά Σώματα και σε περίπτωση διαφωνίας συστήνεται η λεγόμενη Επιτροπή Συνεννόησης, η οποία είναι επιφορτισμένη με την αποστολή να συντάξει ένα νέο συμβιβαστικό σχέδιο νόμου. Σε περίπτωση που δεν επέλθει συμβιβασμός, την τελική απόφαση την έχει η Εθνοσυνέλευση. Σε κάθε ένα από τα δύο σώματα του Κοινοβουλίου, τα σχέδια νόμου εξετάζονται από επιτροπές, μόνιμες ή ειδικές,

και ακολουθεί στη συνέχεια η ψήφιση του νομοσχεδίου στο σύνολο του και κατ' άρθρο 214. Η διαδικασία κατατείνει στην ψήφιση από την Εθνική Αντιπροσωπεία και τη Γερουσία ενός «όμοιου κειμένου», ενώ όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως αν αυτό δεν καταστεί εφικτό, παρεμβαίνει η Κυβέρνηση κατά την προβλεπόμενη στο Σύνταγμα διαδικασία.

Όπως παρατηρείται και στο ελληνικό πολιτικό σύστημα έτσι και στο γαλλικό παρατηρούμε μία διάκριση της ευθύνης των μελών της Κυβέρνησης. Σε αντίθεση με το αμερικάνικο σύστημα εδώ υπάρχει και πολιτική ευθύνη της Κυβέρνησης, η οποία εκδηλώνεται μέσα από την ενάσκηση των αρμοδιοτήτων των σωμάτων που απαρτίζουν το γαλλικό Κοινοβούλιο, αλλά και ποινική ευθύνη των Υπουργών και του Προέδρου της Δημοκρατίας.

Η πολιτική – κοινοβουλευτική ευθύνη της Κυβέρνησης και στο γαλλικό σύστημα έχοντας τα χαρακτηριστικά του κοινοβουλευτισμού παρατηρούμε ότι υπάρχει η κοινοβουλευτική, όπως προκύπτει από τα άρθρα 20 αλλά και από τα άρθρα 49 και 50 του γαλλικού Συντάγματος, όπου ρυθμίζουν τις σχέσεις μεταξύ Κοινοβουλίου και της Κυβέρνησης και οργανώνοντας με τον τρόπο αυτό το Σύνταγμα του 1958, εγκαθιδρύοντας τη συνεργασία μεταξύ Βουλής και Κυβέρνησης κατά την παραγωγή του νομοθετικού έργου εγκαινίασε ένα είδος «ορθολογικού κοινοβουλευτισμού» (*parlementarisme rationalise*), στο πλαίσιο του οποίου η Κυβέρνηση είναι παρούσα σε όλες τις φάσεις από τη γένεση έως την τελική ψήφιση ενός νόμου, διαδραματίζοντας ουσιαστικά πρωτεύοντα ρόλο στη νομοθετική λειτουργία.

Στα περισσότερα σύγχρονα κοινοβουλευτικά πολιτεύματα, η κοινοβουλευτική πλειοψηφία που ασκεί την κυβερνητική πολιτική έχει την πρωτοβουλία και έτσι συχνά τον πρώτο και τον τελευταίο λόγο κατά τη διαδικασία της νομοθετικής παραγωγής. Κατ' αρχήν, σύμφωνα με το άρθρο 20 ορίζει ότι η Κυβέρνηση είναι υπόλογη στο Κοινοβούλιο, χαρακτηριστικό των κοινοβουλευτικών συστημάτων. Στο άρθρο 49 παρ. 1 του γαλλικού Συντάγματος θίγεται το θέμα της εμπιστοσύνης. Ο πρωθυπουργός δηλαδή μπορεί να ζητήσει την εμπιστοσύνη του Κοινοβουλίου σχετικά με το πρόγραμμα του ή την

κατεύθυνση της Κυβέρνησης του. Σε αρνητική απάντηση η κυβέρνηση οδηγείται σε παραίτηση.

Ωστόσο, η σημασία αυτής της διάταξης είναι εντελώς τυπική καθώς έχει τεθεί ολόκληρο ζήτημα ερμηνείας ως προς τον προαιρετικό ή υποχρεωτικό χαρακτήρα της συγκεκριμένης δέσμευσης, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στο κείμενο του γαλλικού Συντάγματος.

Από την ερμηνεία και την πρακτική η επιλογή αυτή είναι προαιρετική και παραμένει μία σημαντική κοινοβουλευτική παράδοση χωρίς κανένα όμως ουσιαστικό αντίκρουσμα, αφού και σε περίπτωση κυβέρνησης αμφισβητούμενης πλειοψηφίας, η διαδικασία αυτή μπορεί να παρακαμφθεί χωρίς καμία συνταγματική αναστάτωση. Αξίζει βέβαια να τονιστεί ότι από το 1993 και έπειτα, όλες οι Κυβερνήσεις έχουν ζητήσει την εμπιστοσύνη του Κοινοβουλίου μέσα σε λίγες μέρες μετά το διορισμό τους.

Τέλος αξίζει να αναφερθεί και μία άλλη έκφανση της κοινοβουλευτικής ευθύνης της Κυβέρνησης, όπως αυτή εκδηλώνεται μέσα από το άρθρο 49 παρ. 3 του γαλλικού Συντάγματος. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την τελευταία αυτή διάταξη επιτρέπεται στην Κυβέρνηση να επιβάλλει στην Εθνική Αντιπροσωπεία την υιοθέτηση ενός κειμένου, αμέσως και χωρίς ψηφοφορία, στην οποία η Εθνοσυνέλευση μπορεί να αντιτάξει μόνο τη διαδικασία της κατάθεσης πρότασης μομφής κατά τα αναφερόμενα στην διάταξη του άρθρου 49 παρ. 2 του γαλλικού Συντάγματος. Αυτή η διαδικασία κινείται από τον Πρωθυπουργό και αφορά την υιοθέτηση νομοσχεδίων που έχουν ως αντικείμενο τη χρηματοδότηση ή την κοινωνική ασφάλιση, ενώ αυτή η διαδικασία μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για κάποιο άλλο έργο ή οικονομικό λογαριασμό.

Σύμφωνα με το άρθρο 67 και το άρθρο 68 του γαλλικού Συντάγματος ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν ευθύνεται για τις πράξεις που διενεργούνται κάτω από την ιδιότητα του αυτή και που αφορούν την ενάσκηση των καθηκόντων του με εξαίρεση την περίπτωση της εσχάτης προδοσίας. Η ανευθυνότητα του αυτή είναι απόλυτη και οριστική και περιλαμβάνει τόσο την πολιτική ευθύνη όσο και την ποινική, την αστική ή και τη διοικητική και έτσι δεν μπορεί να κινηθεί καμία διαδικασία εναντίον του αρχηγού του κράτους.

Ωστόσο, αυτή η ανευθυνότητα έχει δύο εξαιρέσεις: ο αρχηγός του κράτους μπορεί να διωχθεί ενώπιον του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την περίπτωση τέλεσης των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας ή μπορεί να υπόκειται σε μομφή σε περίπτωση παράβασης των καθηκόντων του, τα οποία ασκούνται με προφανώς ασυμβίβαστο τρόπο από αυτόν που επιβάλλει η άσκηση της εντολής που του δόθηκε.

Συνεχίζοντας την ανάλυση της παρούσας εργασίας στο Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, το ισχύον Πολιτειακό Σύστημα στην Κύπρο είναι το Προεδρικό Σύστημα, με Έλληνα Πρόεδρο και Τούρκο Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ο οποίος προηγείται στην Κυπριακή Δημοκρατία, ως Αρχηγός του Κράτους:

- (α) Αντιπροσωπεύει τη Δημοκρατία σε κάθε επίσημη εκδήλωση,
- (β) υπογράφει τα διαπιστευτήρια των διπλωματικών απεσταλμένων και δέχεται τα διαπιστευτήρια των ξένων διπλωματικών απεσταλμένων,
- (γ) υπογράφει τις πράξεις επικύρωσης των Διεθνών Συνθηκών, συμβάσεων ή/και των συμφωνιών,
- (δ) απονέμει τις τιμητικές διακρίσεις της Δημοκρατίας.

Η Εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας είναι άμεση και διενεργείται κάθε πέντε χρόνια, με καθολική και μυστική ψηφοφορία. Αν υποβληθεί μόνο μια υποψηφιότητα τότε ο υποψήφιος ανακηρύσσεται ως εκλεγής Πρόεδρος της Δημοκρατίας, χωρίς ψηφοφορία.

Σε περίπτωση που υπάρχουν περισσότερες της μιας υποψηφιότητες διενεργείται ψηφοφορία και ο υποψήφιος, που λαμβάνει ποσοστό πέραν του 50% του συνολικού αριθμού των εγκύρων ψήφων, εκλέγεται ως Πρόεδρος της Δημοκρατίας. Αν κάποιος υποψήφιος δεν λάβει τον απαιτούμενο αριθμό ψήφων, η εκλογή επαναλαμβάνεται, κατά την αντίστοιχη ημέρα της αμέσως επόμενης εβδομάδας, μεταξύ των δύο επικρατέστερων υποψηφίων, που έχουν πάρει το μεγαλύτερο αριθμό έγκυρων ψήφων και, ο υποψήφιος που λαμβάνει, κατά την επαναληπτική εκλογή, το μεγαλύτερο αριθμό έγκυρων ψήφων εκλέγεται ως Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

Η εκλογή νέου Προέδρου της Δημοκρατίας διεξάγεται πριν την εκπνοή της προεδρικής θητείας της πενταετούς περιόδου του απερχόμενου Προέδρου, σε τρόπο ώστε να καθίσταται δυνατή η εγκατάσταση του νέου Προέδρου την ημέρα κατά την οποία λήγει η περίοδος αυτή.

Κάθε πολίτης της Δημοκρατίας δικαιούται να θέσει υποψηφιότητα, για εκλογή στο αξίωμα του Προέδρου της Δημοκρατίας, αν:

- (α) Κατά το χρόνο της εκλογής θα έχει συμπληρώσει το 35ο έτος της ηλικίας του,
- (β) δεν έχει καταδικασθεί για αδίκημα ατιμωτικό ή ηθικής αισχροτήτας ή δεν έχει στερηθεί της εκλογιμότητας, κατόπιν απόφασης αρμόδιου Δικαστηρίου της Δημοκρατίας, ένεκα οιοδήποτε εκλογικού αδικήματος,
- (γ) δεν πάσχει από διανοητική νόσο που να τον καθιστά ανίκανο να ασκήσει τα καθήκοντα του Προέδρου της Δημοκρατίας.

Η θητεία του Προέδρου της Δημοκρατίας είναι πενταετής, η οποία αρχίζει την ημέρα εγκατάστασης του νέου Προέδρου από τη Βουλή των Αντιπροσώπων, ενώπιον της οποίας ο Πρόεδρος δίδει επισήμως διαβεβαίωση για πίστη και σεβασμό στο Σύνταγμα και τους Νόμους της Δημοκρατίας και για διατήρηση της ανεξαρτησίας και εδαφικής ακεραιότητας της Κύπρου. Η Βουλή των Αντιπροσώπων συνεδριάζει ειδικά για το σκοπό αυτό την ημέρα κατά την οποία λήγει η πενταετής θητεία του απερχόμενου Προέδρου της Δημοκρατίας.

Το λειτούργημα του Προέδρου της Δημοκρατίας παραμένει χωρίς φορέα, λόγω θανάτου ή παραίτησης του κατόχου του αξιώματος, ή λόγω καταδίκης του Προέδρου για εσχάτη προδοσία ή για οιοδήποτε άλλο αδίκημα ατιμωτικό ή ηθικής αισχροτήτας ή λόγω διαρκούς σωματικής ή διανοητικής ανικανότητας ή λόγω απουσίας μη προσωρινής, που να καθιστά αδύνατη την ενεργό εκπλήρωση των προεδρικών καθηκόντων. Η παραίτηση του Προέδρου της Δημοκρατίας υποβάλλεται γραπτώς στη Βουλή των Αντιπροσώπων, μέσω του Προέδρου της.

Τέλος όσον αφορά το πολιτικό σύστημα στην Ρωσία μπορεί να αναφερθεί πώς ο πρόεδρος της Ρωσικής Ομοσπονδίας είναι ο αρχηγός του κράτους. Για την ανάδειξη ενός εκ των υποψηφίων στο προεδρικό αξίωμα, απαιτείται η συγκέντρωση ποσοστού άνω του 50% επί του συνόλου των ψήφων. Σε

περίπτωση που κανείς υποψήφιος δε συγκεντρώσει το εν λόγω ποσοστό στον πρώτο γύρο, η εκλογική διαδικασία επαναλαμβάνεται (δεύτερος γύρος) μεταξύ των δυο επικρατέστερων υποψηφίων, ώστε να αναδειχθεί ο νικητής . Η προεδρική θητεία διαρκεί τέσσερα χρόνια.

Η πολιτική ισχύς του προέδρου βασίζεται στο γεγονός ότι το ρωσικό σύνταγμα τον εξοπλίζει θεσμικά με ένα συνδυασμό αρμοδιοτήτων διορισμού προσώπων στις σημαντικότερες θέσεις της εκτελεστικής εξουσίας και αρμοδιοτήτων χάραξης πολιτικής στους πλέον στρατηγικούς τομείς . Συγκεκριμένα, ο πρόεδρος διορίζει τον πρωθυπουργό και την κυβέρνηση, μπορεί να προεδρεύει στις συνεδριάσεις του υπουργικού συμβουλίου, προτείνει τον διοικητή της Κεντρικής Τράπεζας, τους δικαστές του Ανωτάτου και του Ανωτάτου Διαιτητικού Δικαστηρίου, καθώς και τον Γενικό Εισαγγελέα.

Καθορίζει τις βασικές κατευθύνσεις της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής της χώρας, αναλαμβάνει την εκπροσώπησή της σε εθνικό αλλά και σε διεθνές επίπεδο, ενώ τίθεται επικεφαλής («Commander in Chief») των ενόπλων δυνάμεων, καθώς και του Συμβουλίου Εθνικής Ασφαλείας. Έχει, επίσης, τη δυνατότητα έκδοσης διαταγμάτων (ukazy) που διαθέτουν ισχύ νόμου, χωρίς προηγούμενη νομοθετική ρύθμιση, αν και υπογραμμίζεται πως τα προεδρικά διατάγματα οφείλουν να είναι σύμφωνο με την κείμενη νομοθεσία καθώς και με το σύνταγμα. Επιπρόσθετα, ο πρόεδρος έχει τη δυνατότητα διάλυσης του κοινοβουλίου, σε περίπτωση που αυτό κριθεί απαραίτητο, έχει το δικαίωμα να καταθέτει νομοσχέδια προς ψήφιση στο κοινοβούλιο, όπως και τη δυνατότητα να προβάλλει veto (στην πράξη πολύ ισχυρό) σε όλα τα νομοσχέδια που περνάνε από αυτό. Το ρωσικό σύνταγμα του 1993, έχει δώσει στον πρόεδρο απόλυτο έλεγχο επί τεσσάρων στρατηγικών τομέων: ασφάλεια, άμυνα, εσωτερική και εξωτερική πολιτική . Στην πράξη, η ρωσική προεδρία λειτουργεί ως παράλληλη κυβέρνηση, καθώς οι διάφορες αρμόδιες διευθύνσεις της προεδρίας συχνά επισκιάζουν τη λειτουργία των αντίστοιχων υπουργείων, τα οποία με τη σειρά τους υπόκεινται στον ασφυκτικό προεδρικό έλεγχο . Επομένως, ο πρωθυπουργός έχει πολύ περιορισμένο (έως ανύπαρκτο) έλεγχο επί των υπουργείων που είναι αρμόδια για τους στρατηγικούς τομείς. Ο πρωθυπουργός της Ρωσικής Ομοσπονδίας διορίζεται από τον πρόεδρο, αλλά υποχρεούται να εξασφαλίσει την εμπιστοσύνη της Δούμας.

Επομένως, είναι υπεύθυνος τόσο απέναντι στον πρόεδρο, όσο και απέναντι στη Δούμα, αν και στην πράξη οι δυνατότητες ελέγχου που έχει η Δούμα είναι πολύ περιορισμένες. Επίσης, ο πρωθυπουργός πλαισιώνεται από τους αναπληρωτές πρωθυπουργούς και τους υπουργούς, ο διορισμός των οποίων γίνεται από τον πρόεδρο.

Ως κύριο έργο της κυβέρνησης ορίζεται η διαχείριση εσωτερικών ζητημάτων, σχετικών με την οικονομική και κοινωνική πολιτική. Αρμοδιότητες της κυβέρνησης είναι η σύνταξη του προϋπολογισμού και η κατάθεση του στη Δούμα για έγκριση, η εφαρμογή μιας κοινής (ομοσπονδιακής) οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, η διασφάλιση της κρατικής περιουσίας, η λήψη μέτρων για την ασφάλεια της χώρας και η εφαρμογή των μέτρων για την προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων και ελευθεριών. Ο ορίζοντας υλοποίησης του κυβερνητικού προγράμματος είναι τετραετής.

Ωστόσο, ο πρόεδρος είναι, σαφώς, εκείνος που συγκεντρώνει τις περισσότερες και τις πλέον αποφασιστικές αρμοδιότητες. Η νομοθετική εξουσία εκφράζεται κατά κύριο λόγο (αν και όχι αποκλειστικά, αφού και η κυβέρνηση και –κυρίως– ο πρόεδρος έχουν νομοθετικές αρμοδιότητες) από την Ομοσπονδιακή Εθνοσυνέλευση της Ρωσικής Ομοσπονδίας, της οποίας οι λειτουργίες πραγματοποιούνται μέσω δυο σωμάτων: του Ομοσπονδιακού Συμβουλίου και της Δούμας. Το Ομοσπονδιακό Συμβούλιο (Άνω Βουλή) αποτελείται από 178 μέλη που αντιπροσωπεύουν τα 89 ομοσπονδιακά υποκείμενα της χώρας. Κάθε ομοσπονδιακό υποκείμενο, ανεξαρτήτως του μεγέθους και του πληθυσμού του, εκπροσωπείται στο Συμβούλιο από 2 μέλη, καθένα εκ των οποίων εκπροσωπεί αντίστοιχα τη νομοθετική και την εκτελεστική εξουσία κάθε υποκειμένου. Τα μέλη του Ο.Σ. δεν αντιπροσωπεύουν πολιτικούς σχηματισμούς, αλλά προασπίζουν τα συμφέροντα της επικράτειας από την οποία προέρχονται. Σύμφωνα με το άρθρο 101 του ρωσικού Συντάγματος, ο Πρόεδρος του Ομοσπονδιακού Συμβουλίου εκλέγεται εκ των μελών του σώματος. Στα επίσημα καθήκοντά του εντάσσονται η προεδρία των συνόδων του οργάνου, η επεξεργασία προσχεδίων νόμων, η συνεργασία με τις επιβοηθητικές Επιτροπές, η εκπροσώπηση του οργάνου στην Ομοσπονδιακή Εθνοσυνέλευση καθώς και η επίδοση ψηφισμάτων στον πρόεδρο ή τη Δούμα.

2.3 Διαφορές Ημιπροεδρικών Συστημάτων σε Διεθνή Βάση

Γίνεται αντιληπτό πως κάθε είδος Συντάγματος ή χώρας μέσω της πολιτειακής μορφής που διαθέτει στο Ημιπροεδρικό Σύστημα, «αφήνει» τα δικά της περιθώρια στην έκφραση πολιτικής ελευθερίας και βούλησης των πολιτών, προκειμένου εκείνοι να εκφράσουν τις όποιες λαϊκές /νομοθετικές πρωτοβουλίες τους στο συγκεκριμένο πλαίσιο.

Διαπιστώθηκε επίσης πως η Ήπειρος η οποία προσπαθεί να προσφέρει περισσότερες ελευθερίες και πρωτοβουλίες συνάμα στους πολίτες των κρατών –μελών της, είναι εκείνη της Ευρώπης ,μέσω της ψήφισης της συνθήκης της Λισαβόνας, είτε σε Κοινοβουλευτικά είτε σε Ημιπροεδρικά συστήματα.

Σύμφωνα με την έρευνα που παρατέθηκε, ο σημαντικότερος στόχος της Συνθήκης της Λισαβόνας είτε σε Κοινοβουλευτικά είτε σε Ημιπροεδρικά συστήματα, ήταν να περιορίσει σε σημαντικό βαθμό το δημοκρατικό έλλειμμα το οποίο διαπιστώνεται τόσο σε ένα από τα βασικά θεσμικά όργανα της Κοινότητας, ήτοι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, όσο και στον τρόπο επίσης που εκφράζεται η συμμετοχική δημοκρατία ανάμεσα στους πολίτες.

Η νέα αυτή Συνθήκη ήταν ουσιαστικά η πρώτη η οποία προέβαλε για πρώτη φορά στους πολίτες τη μέγιστη δυνατότητα να εκφράσουν την γνώμη τους μέσω διεξαγωγής δημοψηφισμάτων στις χώρες τους αναφορικά με υποθέσεις πάνω στις οποίες ήθελαν να εκφράσουν τη γνώμη τους.

Επίσης του προσέδιδε τη δυνατότητα να προτείνουν στη Κοινότητα την κατάθεση συγκεκριμένων νομοθετικών προτάσεων μέσω της εφαρμογής των μέτρων για τις πρωτοβουλίες των Ευρωπαίων Πολιτών.

Τέλος αναφερόμενοι λοιπόν στη διαδικασία της διεξαγωγής και εφαρμογής της λαϊκής /νομοθετικής πρωτοβουλίας των πολιτών και σύμφωνα λοιπόν με τη συνθήκη της Λισαβόνας είτε σε Κοινοβουλευτικά είτε σε Ημιπροεδρικά συστήματα, θα πρέπει επίσης να υποστηριχτεί πως σημαντική προϋπόθεση για την άσκηση του νέου συλλογικού πολιτικού δικαιώματος των

πολιτών θεωρείται η συλλογή ενός εκατομμυρίου υπογραφών εντός ενός έτους σε τουλάχιστον εννέα χώρες της Κοινότητας, μέσω των οποίων θα είναι δυνατόν να ζητηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση να υποβάλει πρόταση για ένα συγκεκριμένο θέμα εντός των ορίων της εξουσίας που διαθέτει.

Μια άλλη κατηγορία κρατών που εξετάζεται ως προς το βαθμό παροχής ελευθεριών στους πολίτες τους αναφορικά με τις λαϊκές /νομοθετικές πρωτοβουλίες σε αυτά, είναι εκείνα τα οποία χαρακτηρίζονται ως Ομοσπονδιακά, που συνήθως αναφέρονται σε Ημιπροεδρικά συστήματα. Σύμφωνα με την ανάλυση που παρατέθηκε στις προηγούμενες ενότητες, σε ένα Ομοσπονδιακό Κράτος και βάσει του τρόπου αυτού δημιουργίας σε Ημιπροεδρικά συστήματα, υφίσταται συγκεκριμένα μία μόνο κεντρική εξουσία, όπου η οποία και μόνο αυτή, αντιπροσωπεύει τα σχετικά συγκροτούντα κράτη-μέλη διεθνώς και με συνέπεια να καθίσταται έτσι, και εν του συνόλου του υποκείμενου διεθνούς δικαίου.

Εντούτοις, θα πρέπει να επισημανθεί και σχετικό με το αντικείμενο της μελέτης μας αναφορικά με τη λαϊκή /νομοθετική πρωτοβουλία των πολιτών σε Ημιπροεδρικά συστήματα, ότι εξακολουθεί να μην υπάρχει το δικαίωμα της πρωτοβουλίας των πολιτών για την άμεση τροποποίηση ενός ισχύοντος θέματος ή για τη θέσπιση ενός νέου ομοσπονδιακού νόμου και όπως αυτό μπορούσε να περιέχεται αντίστοιχα στον Κατάλογο τού Σχεδίου τού έτους 1995.

Τέλος και αναφορικά με τη περίπτωση μας, θα μπορούσε να σημειωθεί πως η διαδικασία προσφυγής σε δημοψήφισμα για τη λήψη μιας απόφασης σχετικά με κάποιο ζήτημα μείζονος σημασίας, θεωρείται σχετικά εύκολη και μπορεί να ενεργοποιηθεί και με πρωτοβουλία των ιδίων των πολιτών καθώς και με ενδεχόμενες τροποποιήσεις στο Σύνταγμα οι οποίες μπορούν να εγκριθούν με δημοψήφισμα αλλά και με άλλους σχετικούς τρόπους

Η περίπτωση εκείνη και η οποία αναλύεται σε σχέση με τη προσφορά και εφαρμογή λαϊκής /νομοθετικής πρωτοβουλίας των πολιτών είναι στη πόλη της Καλιφόρνια των ΗΠΑ. Σύμφωνα με τα όσα παρατέθηκαν στη συγκεκριμένη ενότητα, η πολιτειακή διακυβέρνηση της Πολιτείας της

Καλιφόρνια ακολουθεί ουσιαστικά ένα κρατικό πρότυπο με τρεις διαφορετικές εξουσίες, ήτοι εκείνη της εκτελεστικής η οποία αποτελείται από τον κυβερνήτη της πολιτείας και τους υπόλοιπους αιρετούς υπεύθυνους, της νομοθετικής η οποία αποτελείται από το κοινοβούλιο αλλά και τη γερουσία, και τρίτη της δικαστικής, η οποία αποτελείται από το ανώτατο δικαστήριο της Πολιτείας της Καλιφόρνια αλλά και μικρότερα σώματα δικαστών.

Είναι ανάγκη να σημειωθεί λοιπόν πως η μορφή της Άμεσης Δημοκρατίας είναι ένα πολίτευμα το οποίο εφαρμόζεται στη περίπτωση της Πολιτείας της Καλιφόρνια και λειτουργεί στο επίπεδο της λήψης αποφάσεων από τους πολίτες, ενώ η Κοινοβουλευτική Δημοκρατία θεσμοθετείται ουσιαστικά πάνω στην έννοια της αντιπροσώπευσης δηλαδή στην αντιπροσώπευση των πολιτών από πολιτικούς, που σχεδόν μόνιμα αποτελεί την χειραγώγηση των πρώτων από τους δεύτερους.

Θα πρέπει να σημειωθεί πως η έκφραση της λαϊκής /νομοθετικής πρωτοβουλίας στη Πολιτεία της Καλιφόρνια αναφέρεται σ' ένα θεσμό ο οποίος λειτουργεί συστηματικά σε κάποιες άλλες πιο προηγμένες δημοκρατικές χώρες, όπου υπάρχει το λεγόμενο «petition», δηλαδή αίτημα των πολιτών το οποίο προβάλλεται με το σύστημα της συλλογής υπογραφών και το οποίο αποσκοπεί στην έκφραση μιας δημοκρατικής λειτουργίας, όπως για παράδειγμα στη διενέργεια ενός δημοψηφίσματος.

3. Κεφάλαιο Τρίτο : Οι Αρμοδιότητες του Αρχηγού Κράτους σε Κράτος με Ημιπροεδρικό και Κοινοβουλευτικό Σύστημα

3.1 Τρόπος Λειτουργίας και Διαφορές Κράτους σε Ημιπροεδρικό και Κοινοβουλευτικό Σύστημα

Αναφερόμενοι σχετικά στο τρόπο λειτουργίας και τις διαφορές του Κράτους σε Ημιπροεδρικό και Κοινοβουλευτικό σύστημα, θα λέγαμε πως σε όλους είναι κατανοητό ότι πρέπει ο καθένας να αγωνίζεται για τις ιδέες ώστε το κοινοβουλευτικό σύστημα μιας χώρας, να μπορεί να αξιολογηθεί σωστά και ως εκ τούτου να οριοθετηθούν και εφαρμοσθούν με τον πλέον ορθό τρόπο, τα χαρακτηριστικά ενός Ημιπροεδρικού ή Κοινοβουλευτικού Συστήματος³⁵.

Προκειμένου όμως να γίνει αντιληπτό για τι ακριβώς γίνεται στο καθένα από τα δύο αυτά πολιτεύματα, θα πρέπει να κατοχυρωθεί μια ολοκληρωμένη άποψη για τις βασικές διαφορές των δυο πολιτικών συστημάτων. Οι βασικές διαφορές που εντοπίζονται λοιπόν εξαρχής, είναι οι εξής³⁶ :

- Η Προεδρευόμενη κοινοβουλευτική Δημοκρατία και η οποία αποτελεί ουσιαστικά την κύρια μορφή του Κοινοβουλευτικού συστήματος, αποτελεί ένα πολιτικό σύστημα που έχει τη βάση του στη αντιπροσώπευση από το λαό μιας κλειστής χώρας.
- Η Προεδρευόμενη κοινοβουλευτική Δημοκρατία χαρακτηρίζεται ως ένα πολιτικό σύστημα, ασταθές και αναβλητικό. Οι πολιτικές ισορροπίες είναι οι βάσεις του και το πολιτικό κόστος πολύ σημαντικό.
- Στην Προεδρευόμενη Δημοκρατία, είναι αδύνατο να υπάρξει συμφωνία σε κόμματα και νόμους για μια δημοκρατική οργάνωση ενιαία ή σε λειτουργία κομμάτων. Στη Προεδρική Δημοκρατία όμως και στο Ημιπροεδρικό Σύστημα, ακόμα και αν όλα τα κόμματα , συμφωνούν σε δημοκρατική οργάνωση και πολιτική διαφάνεια, η δυναμική αυτού του συστήματος είναι τέτοια ώστε δημιουργείται ένας τρόπος δημοκρατικής οργάνωσης και λειτουργίας των κομμάτων. Έτσι ο αρχηγός του

³⁵ Μαυριάς Κ. Γ., Συνταγματικό Δίκαιο, Τρίτη Έκδοση κατά το αναθεωρημένο Σύνταγμα και τους εκτελεστικούς νόμους, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2004

³⁶ Δημητρόπουλος Α. Γ., Η γένεση του κοινοβουλευτικού συστήματος και η ανάδειξη της κυβέρνησης: Το κοινοβουλευτικό σύστημα και η ανάδειξη της κυβέρνησης στην Ελλάδα (1844 – 1875), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1988

κόμματος και στο Ημιπροεδρικό Σύστημα, δεν εξαρτάται από τους βουλευτές του ή το αντίθετο. Και οι δυο εκλέγονται από τη βάση του κόμματος. Όλοι οι βουλευτές είναι ανεξάρτητοι και μπορούν να ελέγχουν ακόμα και τη κυβέρνηση ή και να καταψηφίζουν νομοσχέδια. Δε τίθεται κανένα θέμα κομματικής πειθαρχίας και η κυβέρνηση δε κινδυνεύει να «πέσει», ή να διαγραφούν οι βουλευτές και να μη γίνουν υπουργοί.

- Προκειμένου τέλος να μπορέσει η ολιγαρχία να είναι αλώβητη πίσω από το πολιτικό σύστημα αλλά και τα μέλη της να προστατευθούν και στο Ημιπροεδρικό Σύστημα, πρέπει ν' ασκεί έλεγχο η δικαιοσύνη.

Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα και στο Ημιπροεδρικό Σύστημα, αναφέρεται η περίπτωση εκείνη όπου τον Απρίλιο του 1969, ο Γάλλος Πρόεδρος Charles de Gaulle παραιτήθηκε ύστερα από δημοψήφισμα για τις κυβερνητικές μεταρρυθμίσεις, κάτι που αναφέρεται στην ιστορία ως ένα σπάνιο χαρακτηριστικό. Δοθήσης της ευκαιρίας, θα λέγαμε λοιπόν πως στη περίπτωση της Γαλλίας και στο Ημιπροεδρικό Σύστημα που εφαρμόζει, το βασικό στοιχείο του συστήματος, είναι η πορεία του Προέδρου η οποία λαμβάνεται ως σταθερή³⁷.

Έτσι λοιπόν και βάσει των ανωτέρω, θα λέγαμε πως οι σκέψεις για μεταρρύθμιση του ενός εκ των δύο πολιτευμάτων που εφαρμόζει μια χώρα, θα υπάρχουν πάντα λόγω των εγγενών προβλημάτων. Ο εντοπισμός των αλλαγών που κάνουν μεγαλύτερα τα πλεονεκτήματα του κάθε συστήματος και περιορίζουν τα μειονεκτήματά του, είναι δύσκολος. Κάποιες αλλαγές θα στερούσαν από το εκάστοτε σύστημα, όπως στο Ημιπροεδρικό Σύστημα το βασικό του πλεονέκτημα, ήτοι αυτό της σταθερής θητείας.

Αναφέρονται επίσης αλλαγές οι οποίες θα μπορούσαν να περιορίσουν τα εγγενή μειονεκτήματα στο εκάστοτε πολίτευμα όπως

³⁷ Παπαδημητρίου, Γ., 2007, “Η Συνταγματοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, εκδ. Παπαζήση

- Ο περιορισμός της χρονικής διάρκειας της προεκλογικής εκστρατείας
- Η ενίσχυση των θεσμικών μηχανισμών που έχουν στη διάθεση τους οι άλλες δύο εξουσίες για περιορισμό των εξουσιών του προέδρου
- Η ενίσχυση του «μεσολαβητικού» ρόλου της δικαστικής εξουσίας στις διαμάχες των δύο εξουσιών
- Η ταυτόχρονη διεξαγωγή κοινοβουλευτικών και προεδρικών εκλογών (κάτι ανάλογο γίνεται τα τελευταία χρόνια στη Γαλλία για να περιοριστεί η δυνατότητα «συγκατοίκησης» προέδρου και πρωθυπουργού από διαφορετικές παρατάξεις).

Δεν αποτελεί σύμπτωση βέβαια που κάποια προεδρικά συστήματα είναι η μειοψηφία των πολιτικών συστημάτων διεθνώς. Το ερώτημα που παραμένει είναι αν το εκάστοτε σύστημα μπορεί να δώσει τους κατάλληλους θεσμικούς μηχανισμούς ώστε να επιλυθούν τα σημαντικά θέματα της κοινωνίας. Ειδικά σε περίοδο κρίσης το κάθε σύστημα έχει τη τάση να οξύνει τα προβλήματα και να δημιουργεί πόλωση. Έτσι οδηγεί τη πολιτική σε παράλυση εντός μιας κοινωνίας³⁸.

3.2 Οι Αρμοδιότητες Αρχηγού Κράτους στα Συγκεκριμένα Είδη Ημιπροεδρικού και Κοινοβουλευτικού Συστήματος

Αναφερόμενοι σχετικά στις αρμοδιότητες Αρχηγού Κράτους στα πολιτεύματα του Ημιπροεδρικού και Κοινοβουλευτικού συστήματος, θα λέγαμε σχετικά πως ο θεσμός του Προέδρου προέρχεται από τα μοναρχικά πολιτεύματα. Δεν είναι τυχαίο ότι ο θεσμός αυτός δημιούργησε μια τάση αποδυνάμωσης εξουσιών κράτους και του Αρχηγού του, ο οποίος έλαβε το

³⁸ Χρυσόγονος Κ. Χ., Συνταγματικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα Α.Ε., Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2003.

ρόλο του κληρονομικού άρχοντα³⁹.

Η τάση αυτή ωστόσο, έγινε πιο αισθητή στην Ελλάδα με τη Συνταγματική Αναθεώρηση του έτους 1986. Σε αυτή τη περίοδο συγκεκριμένα, όλες οι υπερεξουσίες του Προέδρου αφαιρέθηκαν και κυρίως ενεργοποιήθηκε η ιδιότητα παύσης της κυβέρνησης και η διάλυση Βουλής. Τα περιθώρια παρέμβασης ωστόσο του Προέδρου στη λειτουργία του πολιτεύματος, αφαιρέθηκαν από το κοινοβουλευτικό σύστημα και πλέον ο ανώτατος άρχοντας δεν αποτελούσε «αντίβαρο» στη κοινοβουλευτική πλειοψηφία⁴⁰.

Στο Κοινοβουλευτικό Σύστημα και σε αντίθεση με το Ημιπροεδρικό, για να διαπιστωθεί η αναγκαιότητα άμεσης εκλογής Προέδρου Δημοκρατίας, θα πρέπει να διερευνηθεί τι ισχύει στις δυτικές δημοκρατίες για τη διαδικασία ανάδειξής του. Σε χώρες όπως στη Αμερική, όπου δε επικράτησαν μοναρχίες, τα προεδρικά συστήματα αναπτύχθηκαν αντίθετα από τα κοινοβουλευτικά.

Σε ένα αμιγές Προεδρικό μοντέλο διακυβέρνησης, υφίσταται όχι μόνο αυστηρή διάκριση ανάμεσα στην νομοθετική και την εκτελεστική εξουσία, αλλά και σύμπτωση της ιδιότητας του αρχηγού του κράτους και αρχηγού της εκτελεστικής εξουσίας με εκείνης του Πρωθυπουργού. Αντίθετα, στο κοινοβουλευτικό σύστημα ο αρχηγός του κράτους και ρυθμιστής του πολιτεύματος, είναι όργανο διακριτό από τον πρωθυπουργό, που ασκεί κατά αποκλειστικότητα κυβερνητικές αρμοδιότητες.

Σε καμία περίπτωση όμως, δεν θα πρέπει να παραγνωρισθεί ότι η άμεση αυτή εκλογή του Προέδρου, θα εισάγει ένα νέο μοντέλο στο κοινοβούλιο της κάθε χώρας, αφού η εκτελεστική εξουσία θα σχετίζεται με την

³⁹ Δημητρόπουλος Α. Γ., Η γένεση του κοινοβουλευτικού συστήματος και η ανάδειξη της κυβέρνησης: Το κοινοβουλευτικό σύστημα και η ανάδειξη της κυβέρνησης στη ν Ελλάδα (1844 – 1875), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1988

⁴⁰ Παπαδημητρίου, Γ., 2007, “Η Συνταγματοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, εκδ. Παπαζήση

άμεση βούληση του λαού⁴¹.

Η εκλογή αυτή από το λαό, συνεπάγεται και το γεγονός ότι η πολιτική δύναμη του, θα ενισχυθεί από το σημαντικό νομιμοποιητικό βάρος. Θα μπορούσε να δημιουργηθεί δηλαδή ένα δίπολο εξουσιών σε Πρόεδρο και Πρωθυπουργό και ένας αντίστοιχος ανταγωνισμός. Ο ανώτατος Άρχοντας λοιπόν, αντλώντας πολιτική νομιμοποίηση απευθείας από την βούληση του εκλογικού σώματος, θα ευθύνεται απέναντι στους πολίτες και η ευθύνη του αυτή δεν μπορεί να μην συνεπάγεται την ενίσχυση των αρμοδιοτήτων του⁴².

Χωρίς την καθιέρωση μηχανισμών εξισορρόπησης μεταξύ του Προέδρου και του Πρωθυπουργού σε ένα πολίτευμα, είναι πολύ πιθανό να δημιουργηθούν θεσμικά αδιέξοδα, εξαιτίας του γεγονότος ότι ο πρώτος από τους παραπάνω, ουσιαστικά θα είναι πανίσχυρος. Η αυστηρότητα του Ελληνικού Συντάγματος προβλέπει ειδική διαδικασία. Ο πυρήνας για τις μη αναθεωρητικές διατάξεις είναι «σκληρός» και σε αυτές αναφέρονται και όσες έχουν να κάνουν με τη βάση και τη μορφή πολιτεύματος ως προεδρευόμενη κοινοβουλευτική δημοκρατία.

Το πολίτευμα μετατρέπεται από Προεδρευόμενη σε Ημιπροεδρική δημοκρατία λόγω της άμεσης εκλογής του Προέδρου Δημοκρατίας από το λαό και από την ενίσχυση των αρμοδιοτήτων του. Το ισχύον συνταγματικό καθεστώς το απαγορεύει και ο μόνος τρόπος για να υλοποιηθεί είναι μέσω συντακτικής κι όχι αναθεωρητικής Βουλής.

Έτσι ο ρυθμιστικός ρόλος του Προέδρου σε ένα Κοινοβουλευτικό Σύστημα, δεν καθιστά σκόπιμη την άμεση εκλογή του από το εκλογικό σώμα. Δεν είναι εφικτή η άμεση εκλογή του ανώτατου άρχοντα σύμφωνα με το ισχύον Σύνταγμα, αφού το σημερινό πολίτευμα θίγεται.

⁴¹ Μαυριάς Κ. Γ., Συνταγματικό Δίκαιο, Τρίτη Έκδοση κατά το αναθεωρημένο Σύνταγμα και τους εκτελεστικούς νόμους, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2004

⁴² Δημητρόπουλος Α. Γ., Η γένεση του κοινοβουλευτικού συστήματος και η ανάδειξη της κυβέρνησης: Το κοινοβουλευτικό σύστημα και η ανάδειξη της κυβέρνησης στην Ελλάδα (1844 – 1875), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1988

Ωστόσο, η άμεση εκλογή του Προέδρου από το λαό σε περίπτωση μη επίτευξης της απαιτούμενης πλειοψηφίας για την εκλογή του μετά από την τρίτη ψηφοφορία, αποτελεί μια πρόταση που αποσυνδέει την αδυναμία αυτή από τη διάλυση της Βουλής, όμως αναδεικνύει τον Πρόεδρο σε ισχυρό παράγοντα της πολιτικής ζωής και αν συνδυαστεί με την ενίσχυση των εξουσιών του, εισάγει στοιχεία προεδρικού πολιτεύματος στο κοινοβουλευτικό σύστημα⁴³.

3.3 Ο ρόλος του αρχηγού του κράτους στον διορισμό κυβέρνησης στο ημιπροεδρικό και στο κοινοβουλευτικό σύστημα.(Ιστορική αναδρομή)

Σύμφωνα με το άρθρο 37 Συντ. στο κοινοβουλευτικό σύστημα ο πρωθυπουργός διακατέχεται από δέσμιες αρμοδιότητες ως προς τον διορισμό της κυβέρνησης σύμφωνα με τα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω ,ενώ στο ημιπροεδρικό σύστημα, ο Πρόεδρος της δημοκρατίας διορίζει όποιο πρόσωπο επιθυμεί ο ίδιος, αρκεί το κόμμα του να κατέχει την πλειοψηφία της Βουλής.

Επιχειρώντας μία σχετική ιστορική αναδρομή, θα μπορούσε να αναφερθεί πως στην Ελλάδα, με το σύνταγμα του έτους 1864, ο ανώτατος άρχοντας ήταν ακόμα ο Βασιλιάς αλλά η λαϊκή κυριαρχία προστατευόταν και η αρχή της διάκρισης των λειτουργιών είχε θεσπιστεί. Ο Βασιλιάς με τη συνεργασία της Βουλής ανέλαβε τη νομοθετική εξουσία όπως και τη εκτελεστική. Εκείνος διορίζει τους υπουργούς και τα δικαστήρια ασκούν τη δικαστική εξουσία.

Το Σύνταγμα του 1864 είναι το μακροβιότερο, αφού η ισχύς ήταν για 50

⁴³ Παπαδημητρίου, Γ., 2007, “Η Συνταγματοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, εκδ. Παπαζήση

χρόνια. Μια περίεργη αντισυνταγματική πολιτική ξεκίνησε μετά τη ψήφισή του, αφού δημιουργήθηκαν κυβερνήσεις που δε προέρχονταν από πλειοψηφία αλλά από μειοψηφία Βουλής. Το γεγονός αυτό ήταν αντισυνταγματικό και προκαλούσε αναστάτωση στη χώρα.

Ο καθηγητής συνταγματικού δικαίου κύριος Σγουρίτσας θεωρεί ότι ο σχηματισμός κυβέρνησης ήταν θέμα καθαρά προσωπικό, αναφέρεται δε ότι εκ της εποχής της ορκομωσίας του (19 Οκτωβρίου 1863) μέχρι το 1875 «εξερράγησαν είκοσι δύο κυβερνητικά κρίσεις, εκ των οποίων αν εξαίρεση τας τεσσάρων ή πέντε, και λοιπαί προεκλήθηκαν εκ των επεμβάσεων του Στέμματος» και «ο κατ' επανάληψιν από του 1864 διορισμός κυβερνήσεων εκ της μειοψηφίας της Βουλής η και των «αχρόων», θεωρηθείς ως κατάχρησις των σχετικών δικαιωμάτων του Ανώτατος Αρχοντος, τείνουσα να σταθεροποιηθή εις αντιδημοκρατικόν τρόπον διακυβερνήσεως της χώρας επροκάλεσεν αποφασιστικήν κατά του Στέμματος επέμβασιν του Χαριλάου Τρικούπη, τυπικού εκπροσώπου των φιλελευθέρων και δημοκρατικών τάσεων της αστικής τάξεως κατα το τελευταίον τέταρτον του XIX αιώνας καταλήξασαν εις την επιβολήν της «αρχής της δεδηλωμένης» επί των σχέσεων Βουλής και κυβερνήσεως»⁴⁴.

Ωστόσο το περίφημο αυτό άρθρο ήταν και η πρώτη αποφασιστική επέμβαση κατά του Βασιλιά. Δημοσιεύθηκε στη εφημερίδα του Κανελλίδη το έτος 1874. Μέσα από το άρθρο αυτό, του Τρικούπη, καυτηριαζόταν συνεχώς η αρχή των κυβερνήσεων της μειοψηφίας εκείνης της περιόδου. Σύμφωνα με το άρθρο, η «διαγωγή» των κυβερνήσεων αυτών, που κάθε άλλο παρά εθνικές μπορούσαν να χαρακτηριστούν, <<ουδόλως δικαιολογεί μομφάς κατά του έθνους. Προκαλεί μόνον σκέψεις περί της καταχρήσεως της συνταγματικής προνομίας του διορισμού και της παύσεως των υπουργών >>. Δηλαδή διακήρυσσε κατηγορηματικά και ανεπιφύλακτα ότι για όλα αυτά «το

⁴⁴ Δημητρόπουλος Α. Γ., Η γένεση του κοινοβουλευτικού συστήματος και η ανάδειξη της κυβέρνησης: Το κοινοβουλευτικό σύστημα και η ανάδειξη της κυβέρνησης στην Ελλάδα (1844 – 1875), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1988

έθνος δεν πταίει»⁴⁵.

Τέλος το άρθρο κατέληγε στο ότι έπρεπε να εφαρμοσθεί το ορθό ώστε να σταματήσει η συνταγματική και η κακοδαιμονία της χώρας. «Ίνα επέλθει θεραπεία, πρέπει να γίνη ειλικρινώς αποδεκτή η θεμελιώδης αρχή της κοινοβουλευτικής κυβερνήσεως ότι τα υπουργία λαμβάνονται εκ της πλειοψηφίας της Βουλής»⁴⁶.

Και αφού επιγραμματικά ανέφερ ε ότι «Ενόσω η Βασιλεία προσφέρει την εξουσίαν, την διάλυσιν και τας επεμβάσεις , ως βραβείον εις τας εν τη Βουλή μειοψηφίας, θα πολλαπλασιάζωνται επ άπειρον , οι μνηστήρες της αρχής », κατέληγε στο ότι « Δεν πταίει το Έθνος ». Μέσα από το άρθρο αυτό η κοινή γνώμη άλλαξε. Ο αρθρογράφος διώχθηκε και του ασκήθηκε ποινική δίωξη. Ο ίδιος ανακρίθηκε στις 06/07/1864.

Το σίγουρο είναι ότι αυτό το άρθρο είναι μνημείο για την ιστορία του Συντάγματος στη Ελλάδα αλλά οδήγησε τον Τρικούπη, στη φυλακή. Στη συνέχεια όμως ο ίδιος έγινε Πρωθυπουργός. Έτσι το έτος 1875, τον Απρίλιο, δημιούργησε τη πρώτη Κυβέρνηση και φυσικά ήταν σε θέση να υποστηρίξει τις αρχές του και την υιοθέτηση του Κοινοβουλευτικού Συστήματος με τις ενισχυμένες αρμοδιότητες του Αρχηγού του κράτους⁴⁷.

Βάσει των ανωτέρω λοιπόν, θα λέγαμε λοιπόν πως η Αρχή της Δεδηλωμένης και ως παράγοντας που φαίνεται να επηρεάζει τις αρμοδιότητες του Αρχηγού Κράτους στο Κοινοβουλευτικό Σύστημα και σε αντίθεση με το Ημιπροεδρικό, καθιερώθηκε στη Ελλάδα ώστε να υπάρξει συνταγματική ομαλότητα και πολιτική τάξη. Δεν υπήρξε όμως καμία γραπτή διάταξη για κάτι τέτοιο. Αποτελούσε μια από τις συνθήκες του πολιτεύματος και ήταν αναγκαίο ν' αναγνωρισθεί με γραπτή διάταξη.

⁴⁵ Μαυριάς Κ. Γ., Συνταγματικό Δίκαιο, Τρίτη Έκδοση κατά το αναθεωρημένο Σύνταγμα και τους εκτελεστικούς νόμους, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2004

⁴⁶ Χρυσόγονος Κ. Χ., Συνταγματικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Α.Ε., Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2003.

⁴⁷ Παπαδημητρίου, Γ., 2007, “Η Συνταγματοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, εκδ. Παπαζήση

Έτσι πρώτο το Σύνταγμα της «Ελληνικής Δημοκρατίας» της 29ης Σεπτεμβρίου του 1925, δέχθηκε και διακήρυξε με την διάταξη του άρθρου 86 ότι «Η κυβέρνηση πρέπει να απολαύη της εμπιστοσύνης της Βουλής ». Την ίδια διάταξη επανέλαβε και το Σύνταγμα της 11ης Σεπτεμβρίου 1925/ 22ης Σεπτεμβρίου 1926 και τέλος καθιέρωσε και ρύθμισε την αρχή της δεδηλωμένης το Σύνταγμα της 3ης Ιουνίου 1927⁴⁸.

Ως προς τις διακρίσεις της Αρχής της Δεδηλωμένης, θα λέγαμε πως η πρώτη μορφή δεδηλωμένης η οποία εμφανίσθηκε αρχικά στα ελληνικά συντάγματα, ήταν ατελής και συγκεκριμένα η Αρχή της 28ης Δεδηλωμένης. Η Αρχή αυτή αναφερόταν σε κυβέρνηση δεδηλωμένης πλειοψηφίας στο κοινοβούλιο με σκοπό να ορισθεί κυβέρνηση πλειοψηφίας.

Απαγορευόταν ο διορισμός κυβέρνησης μειοψηφίας αν δεν σχηματιζόταν κοινοβούλιο, όμως ήταν δυνατός ο διορισμός κυβέρνησης μειοψηφίας.

Σύμφωνα με αυτή τη ατελή αρχή ρυθμιζόταν η εφαρμογή της δεδηλωμένης αν υπήρχε φυσικά πλειοψηφία. Σε ότι αφορούσε το διορισμό κυβέρνησης μειοψηφίας η αρχή αυτή ήταν αντίθετη και ήταν αποδεκτή μόνο αν δεν είχε σχηματισθεί πλειοψηφία στο κοινοβούλιο.

Έτσι ο ανώτατος άρχοντας είχε το δικαίωμα ν αναδείξει Υπουργικό Συμβούλιο σύμφωνα με τη βούλησή του. Όλη αυτή η διαδικασία είχε το τέλος μιας μορφής κατανομής εξουσίας σε ανώτατο άρχοντα και Βουλή. Από το 1875, άρχισε να εφαρμόζεται η ατελής αρχή δεδηλωμένης κι ορίσθηκε με δυο κανόνες, «Πρωθυπουργός διορίζεται ο αρχηγός του κόμματος (ή συνασπισμού), που διαθέτει στη Βουλή την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών». «Οι υπουργοί προτείνονται από τον πρωθυπουργό και διορίζονται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας».

Οι μερικότερες αυτές αρχές δεν απαγορεύουν τον διορισμό

⁴⁸ Δημητρόπουλος Α . Γ., Η γένεση του κοινοβουλευτικού συστήματος και η ανάδειξη της κυβέρνησης: Το κοινοβουλευτικό σύστημα και η ανάδειξη της κυβέρνησης στην Ελλάδα (1844 – 1875), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1988

κυβέρνησης μειοψηφίας , με αποτέλεσμα αυτός να θεωρείται συνταγματικά νόμιμος, εφόσον δεν υπάρχει πλειοψηφία , απαραίτητη προϋπόθεση για το διορισμό κυβέρνησης πλειοψηφίας.

Το άρθρο 37 τέλος, ορίζει ότι από τη στιγμή που στο κοινοβούλιο δε υπάρχει πλειοψηφία τότε πρέπει να δοθεί διερευνητική εντολή αναγκαστικά στο αρχηγό της πλειοψηφίας. Αν υπάρξει και άλλη αποτυχία τότε ο Πρόεδρος αναλαμβάνει τη αρμοδιότητα . Ο ίδιος θα πρέπει να «...να διορίσει πρωθυπουργόν, μετά γνώμην του Συμβουλίου της Δημοκρατίας, μέλος ή μη της Βουλής, δυνάμενον κατά την κρίσιν του να τύχει ψήφου εμπιστοσύνης της Βουλής»⁴⁹.

Η Αρχή αυτή αντίθετα από την ατελή Αρχή Δεδηλωμένης απαγόρευε σε κάθε περίπτωση το διορισμό Κυβέρνησης Μειοψηφίας. Από τη στιγμή που υπήρχε δεδηλωμένη μειοψηφία στο Κοινοβούλιο, η κυβέρνηση πλειοψηφίας ήταν αυτή που θα επικρατούσε. Σε αντίθετη περίπτωση, η αρχή της δεδηλωμένης υποχρεωτικά αναφερόταν σε σχηματισμό κυβέρνησης μέσα από διερευνητικές επιστολές⁵⁰.

Σε ενδεχόμενη αποτυχία, το Σύνταγμα όριζε σύγκληση αρχηγών κομμάτων και προκήρυξη εκλογών. Η αρχή αυτή απέκτησε καθολικό περιεχόμενο. Τέλος αναφέρεται η Αρχή Δεδηλωμένης σύμφωνα με τη οποία μπορεί η κοινοβουλευτική μειοψηφία να υπάρχει αλλά η αναγκαστική θέληση

⁴⁹ Παπαδημητρίου, Γ., 2007, “Η Συνταγματοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, εκδ. Παπαζήση

⁵⁰ Δημητρόπουλος Α. Γ., Η γένεση του κοινοβουλευτικού συστήματος και η ανάδειξη της κυβέρνησης: Το κοινοβουλευτικό σύστημα και η ανάδειξη της κυβέρνησης στην Ελλάδα (1844 – 1875), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1988

σχηματισμού κυβέρνησης πλειοψηφίας απουσιάζει⁵¹.

Οι λόγοι για κάτι τέτοιο ήταν δυο. Αρχικά αναφέρεται η ανάδειξη στη λήξη εκλογών δεδηλωμένης κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας για σχηματισμό κυβέρνησης και η απουσία εμπιστοσύνης δεδηλωμένης. Η Οιονεί Δεδηλωμένη στην πρ αγματικότητα όμως δεν είναι Δ εδηλωμένη, εφόσον δεν συνδυάζει το οντολογικό με το βουλευτικό στοιχείο⁵².

Μετά το έτος 1875 σημαντική Αρχή αποτέλεσε η Αρχή της Δεδηλωμένης αφού κατάφερε να ρυθμίσει το τρόπο ανάδειξης κυβέρνησης και τις αρμοδιότητες Αρχηγού Κράτους. Απαραίτητος ήταν ο παράγοντας πλειοψηφίας για κυβερνητικό σχηματισμό. Η συγκεκριμένη αρχή αποτέλεσε σημαντική πολιτική τομή και οδήγησε σε αλλαγή του πολιτικού τοπίου της Ελλάδας και σε ένα μακροχρόνιο κοινοβουλευτικό σύστημα. Προβληματισμούς επίσης δημιούργησε η ανάδειξη Προέδρου Δημοκρατίας από τη Βουλή.

Στο ελληνικό Σύνταγμα δε, ορίζεται η εκλογή ανώτατου πολιτειακού άρχοντα σε τρεις ψηφοφορίες από τη Βουλή.

Αν ο Αρχηγός Κράτους, δεν ήταν δυνατό να εκλεγεί ,ανακοινώνονταν εθνικές εκλογές. Τις περισσότερες φορές η αντιπολίτευση επιθυμούσε τη διενέργεια εκλογών και δεν ήταν σύμφωνη με την εκλογή προέδρου και έτσι η Βουλή διαλυόταν. Πολλές ήταν οι απόψεις κατά καιρούς γύρω από τη εκλογή Προέδρου Δημοκρατίας από το λαό αλλά και για τη αποσύνδεση προεδρικής εκλογής από τη προκήρυξη εκλογών.

Αρχικά λοιπόν από τη στιγμή που ο Πρόεδρος Δημοκρατίας εκλέγεται από τη Βουλή, δεν έχει νομική και πολιτική νομιμοποίηση κι ο ρόλος του αναφέρεται ως ρυθμιστής πολιτεύματος. Στόχος του είναι να εξασφαλίσει τη σταθερότητα της κυβέρνησης.

⁵¹ Χρυσόγονος Κ . Χ., Συνταγματικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ . Ν. Σάκκουλα Α .Ε., Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2003.

⁵² Παπαδημητρίου, Γ., 2007, “Η Συνταγματοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, εκδ. Παπαζήση

Στο άρθρο 50 του Συντάγματος, αναφέρεται δε το αρνητικό τεκμήριο αρμοδιότητας έτσι ώστε η ηγεσία της πολιτείας να ασκεί τις αρμοδιότητες που αναφέρονται από το εν λόγω άρθρο. Ο Ανώτατος Άρχοντας παρουσιάζεται ανίκανος πολιτικά και καμία σχεδόν πράξη του δεν έχει ισχύ αν δε υπάρχει προσυπογραφή του Υπουργού που είναι αρμόδιος.

3.4 Συνταγματική Θέση Αρχηγού Κράτους σε Κοινοβουλευτικό Σύστημα και σε Αντίθεση με το Ημιπροεδρικό Σύστημα

Βασικό αντικείμενο της παρούσας ενότητας είναι να προσδιορισθεί η Συνταγματική θέση του Προέδρου της Δημοκρατίας ή διαφορετικά του Αρχηγού του Κράτους σε Κοινοβουλευτικό Σύστημα σε αντίθεση με το Ημιπροεδρικό. Ιστορικά από τη παλαιότερη εποχή μέχρι και σήμερα, εξετάζεται μεθοδικά τόσο η γέννηση όσο και η εξέλιξη του αξιώματος αυτού. Παρατίθενται όλες οι αρμοδιότητες του και οι οποίες απορρέουν από το Σύνταγμα με τέτοιο τρόπο ώστε να γίνει αντιληπτό τόσο ο ρόλος του όσο και η λειτουργική του θέση στη πολιτική.

Γίνεται αναφορά λοιπόν σε κάποιες απόψεις οι οποίες έχουν καταγραφεί γύρω από το ρόλο του. Ως συμπέρασμα αναφέρεται το γεγονός ότι ο ρόλος του είναι η ρύθμιση του πολιτεύματος και των λειτουργιών του κράτους. Αποτελεί ουσιαστικά τον ρυθμιστή του πολιτεύματος⁵³.

Στην Ελλάδα, θα λέγαμε πως εμφανίσθηκε ο θεσμός αυτός με το Σύνταγμα του έτους 1924. Η Αβασίλευτη Δημοκρατία ανακηρύχθηκε έπειτα από δημοψήφισμα όπου μέχρι τότε ο αντιβασιλέας Κουντουριώτης ήταν προσωρινός πρόεδρος. Έπειτα από ανατροπή του Πάγκαλου, ο

⁵³ Παπαδημητρίου, Γ., 2007, “Η Συνταγματοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, εκδ. Παπαζήση

Κουντουριώτης επανήλθε στη προεδρία. Ο ρόλος του Προέδρου της Δημοκρατίας καθιερώθηκε με το Σύνταγμα του 1927 ο οποίος προοριζόταν για εκτελεστική εξουσία. Για δεύτερη φορά, εξελέγη ως Πρόεδρος της Δημοκρατίας από τη Γερουσία και τη Βουλή, ο Κουντουριώτης. Παραιτείται όμως τη ίδια χρονιά λόγω του ότι ο πρόεδρος της Γερουσίας ήταν ο Ζαΐμης που τόσο η Γερουσία όσο κι η Βουλή τον είχαν εκλέξει. Το 1934 εκλέχτηκε και πάλι όπου έμεινε μέχρι το 1935. Ο θεσμός του προέδρου της Δημοκρατίας καταργήθηκε λόγω πολιτειακής μεταβολής⁵⁴.

Επί δικτατορίας Συνταγματαρχών, ο θεσμός επανήλθε το 1968. Το δεύτερο Σύνταγμα επί Χούντας το 1973 δίνει υπερεξουσίες στο Πρόεδρο Δημοκρατίας με περισσότερη δύναμη στο ρόλο του. Το Σύνταγμα του 1975 ρυθμίζει και πάλι το ρόλο του Προέδρου ως Αρχηγού Κράτους σε Κοινοβουλευτικό Σύστημα και περιορίζει τις δυνατότητές του όπως και η αναθεώρηση του Συντάγματος το έτος 1986.

Έτσι λοιπόν θα λέγαμε πως η Προεδρευόμενη Δημοκρατία με την παρουσία του Αρχηγού Κράτους σε Κοινοβουλευτικό Σύστημα, γεννήθηκε στη Ευρώπη, αφού η μοναρχία υποχώρησε στα περισσότερα κράτη με τη μορφή απόρροιας της ανόδου των αστικών κοινοβουλευτικών δυνάμεων. Έτσι η ιστορία οδήγησε στο να καταργηθεί ο θεσμός της κληρονομικής βασιλείας και να εμφανισθεί η αντικατάσταση από το αιρετό ανώτατο άρχοντα.

Η Προεδρευόμενη Δημοκρατία με την παρουσία του Αρχηγού Κράτους σε Κοινοβουλευτικό Σύστημα, εκείνη τη στιγμή δημιουργεί ένα πλαίσιο από δημοκρατικές διαδικασίες με τη συμμετοχή του λαού. Οι όποιες υπερεξουσίες

⁵⁴ Δημητρόπουλος Α. Γ., Η γένεση του κοινοβουλευτικού συστήματος και η ανάδειξη της κυβέρνησης: Το κοινοβουλευτικό σύστημα και η ανάδειξη της κυβέρνησης στην Ελλάδα (1844 – 1875), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1988

στο πρόσωπο του Προέδρου, πλέον θεωρούνται κατάλοιπο μοναρχίας. Η αφαίρεση εξουσιών από το ανώτατο άρχοντα αποτελούν ιστορία του κοινοβουλευτικού συστήματος.

Το περιεχόμενο των εξουσιών του Προέδρου στη Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία και ως παρουσία του Αρχηγού Κράτους σε Κοινοβουλευτικό Σύστημα, έχει ορισθεί από την σχετική εξέλιξη του συστήματος. Η αλλαγή της κλασσικής αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας σε σύγχρονη των μαζών, οδήγησε τις λειτουργίες του προέδρου σε συγκεκριμένες μορφές και περιεχόμενο. Έτσι δημιουργήθηκε μια διάσταση ευρύτερη σε συνταγματική ρύθμιση και συνταγματικοπολιτική πραγματικότητα. Νέοι συνταγματικοί κανόνες δημιουργήθηκαν από τη μετάβαση στη νέα κομματική Δημοκρατία. Η θέση του προέδρου ορίζεται από αυτούς τους κανόνες. Ο αρχηγός του κράτους πλέον δεν έχει σημαντικές αρμοδιότητες και σπουδαίο ρόλο⁵⁵.

Ο συνταγματικός ρόλος του Προέδρου με την παρουσία του Αρχηγού Κράτους σε Κοινοβουλευτικό Σύστημα στη σύγχρονη δημοκρατία, είναι συμβολικός και σε καμία περίπτωση δε εκτείνεται στο να ορίσει τη πολιτική του κράτους.

Μέχρι σήμερα, από το 1975 στη βουλή για το ρόλο του προέδρου έχουν εκλεγεί οι Στασινόπουλος, Τσάτσος, Καραμανλής, Σαρτζετάκης, Στεφανόπουλος, Παπούλιας. Ο Στασινόπουλος εξελέγει με πλειοψηφία με 206 ψήφους ως προσωρινός πρόεδρος. Τον διαδέχθηκε ο Τσάτσος υποστηριζόμενος από τη Νέα Δημοκρατία με 210 ψήφους. Προερχόταν από το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας με 215 έδρες. Ο Κανελλόπουλος ήταν αντίπαλός του από το χώρο της Ένωσης Κέντρου. Ο Καραμανλής διαδέχθηκε το Τσάτσο αφού πρώτα είχε παραιτηθεί από πρωθυπουργός. Τρεις ψηφοφορίες πραγματοποιήθηκαν για τη εκλογή του. Αρχικά συγκέντρωσε 179 ψήφους, στη συνέχεια 181 κι τέλος 183.

⁵⁵ Χρυσόγονος Κ. Χ., Συνταγματικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα Α.Ε., Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2003.

Και στις τρεις περιπτώσεις, το ΠΑΣΟΚ απείχε, το ΚΚΕ ψήφισε λευκό και η Εθνική Παράταξη υπέρ του. Πιο επεισοδιακή ήταν η εκλογή του 1985. Το ΠΑΣΟΚ ξαφνικά πρότεινε τον Κο. Σαρτζετάκη. Το ίδιο συνέβηκε και με τη κατάργηση εξουσιών του Προέδρου και με τη παραίτηση Καραμανλή. Την ίδια στιγμή εμφανίσθηκαν δυο περιστατικά διαδικαστικά γύρω από τη ψήφο του προσωρινού Προέδρου δημοκρατίας και Προέδρου Βουλής κ.Αλευρά. Στη πρώτη ψηφοφορία συγκεντρώθηκαν 184 ψήφοι υπέρ Σαρτζετάκη με τη υποστήριξη του ΠΑΣΟΚ. Η Νέα Δημοκρατία απείχε. Στη δεύτερη ψηφοφορία δόθηκαν έγχρωμα ψηφοδέλτια κάτι το οποίο δημιούργησε έντονη αντίδραση της αντιπολίτευσης.

Η ίδια είχε ένσταση για να καταργηθεί η μυστική ψηφοφορία. Ο βουλευτής της ΝΔ Καλογιάννης άρπαξε τη κάλπη και τη μετέφερε στα γραφεία του κόμματός του. Στη δεύτερη ψηφοφορία συγκέντρωσε 181 ψήφους και στη Τρίτη, 180. Το πρόβλημα που παρουσιάσθηκε στη Τρίτη ψηφοφορία ήταν από τη αντιπολίτευση η οποία είχε ένσταση ως προς το δικαίωμα του προέδρου της Βουλής, Ι. Αλευρά, να συμμετέχει στη διαδικασία αυτή από τη στιγμή που ήταν προσωρινός πρόεδρος δημοκρατίας.

Τελικά η ψήφος δεν ήταν άκυρη από τη στιγμή που το Σύνταγμα δε ανέφερε κάποιο ασυμβίβαστο. Ο Κ. Καραμανλής διαδέχθηκε το Κο. Σαρτζετάκη στο αξίωμα του Προέδρου. Ο Καραμανλής κατάφερε να εκλεγεί στη Πέμπτη ψηφοφορία και η διάλυση της Βουλής ήταν ήδη πραγματικότητα.

Η Βουλή είχε αποτύχει να εκλέξει πρόεδρο δημοκρατίας έπειτα από τρεις ψηφοφορίες και τελικά με 153 εκλέχθηκε. Το ΠΑΣΟΚ είχε υποστηρίξει το Κο. Δεσποτόπουλο.

3.4.1 Ο Αρχηγός Κράτους στο Κοινοβουλευτικό Σύστημα ως Ρυθμιστής του Πολιτεύματος

Το πρόσωπο του Προέδρου της Δημοκρατίας σε Κοινοβουλευτικό όπως και στο Ημιπροεδρικό Σύστημα είναι αιρετό, μονοπρόσωπο και

αποτελεί ένα όργανο, μη αυτοτελές κρατικό⁵⁶. Στην Ελλάδα και σύμφωνα με το άρθρο 30 παρ.1, εδάφιο α', ο πρόεδρος της Δημοκρατίας ή αντίστοιχα Αρχηγός Κράτους, ρυθμίζει το Σύνταγμα. Ο όρος αυτός χρησιμοποιείται για να ορίσει τη συνταγματική θέση του Προέδρου στη σύστημα του κοινοβουλίου.

Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 30, στο Κοινοβουλευτικό Σύστημα, ο Αρχηγός Κράτους είναι ο ρυθμιστής του πολιτεύματος ,κάτι όμως που δεν σημαίνει ότι θα ορίζει και το πολίτευμα. Είναι ήδη ρυθμισμένο από το γεγονός ότι η διάταξη του παραπάνω άρθρου αναφέρει τον όρο Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία. Επίσης αναφέρονται οι επιμέρους διατάξεις για τις κρατικές λειτουργίες και τα κρατικά όργανα.

Επομένως μια αρχική προσέγγιση του όρου αυτού, γίνεται με δεδομένο ότι ήδη το πολίτευμα είναι ορισμένο από το Σύνταγμα κάτι το οποίο οδηγεί στη θεώρηση ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι ένα κρατικό όργανο. Το όργανο αυτό σε περίπτωση που υπάρξουν κάποιες δυσλειτουργίες στη εφαρμογή του πολιτεύματος, καλείται να ορίσει το μέτρο, το ρυθμό και τη λειτουργική ισορροπία. Ο όρος ρυθμιστής είναι χαρακτηριστικό για το πρόεδρο της Δημοκρατίας και Αρχηγό Κράτους στην Κοινοβουλευτική Δημοκρατία και για πρώτη φορά, απαντά ως ένα όρο θετικού δικαίου στο Σύνταγμα του 1975.

3.4.2 Διεθνή Συντάγματα που Χρησιμοποιούν τον Όρο Αρχηγός Κράτους σε Ημιπροεδρικά και Κοινοβουλευτικά Συστήματα

Το γαλλικό Σύνταγμα του 1958 σύμφωνα με το άρθρο 5 αναφέρει ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι εκείνος που επαγρυπνεί για να τηρηθεί το Σύνταγμα και προσπαθεί με το ρόλο του να είναι ο διαιτητής για τη κανονική λειτουργία των εξουσιών. Αντίστοιχα, στο ισπανικό Σύνταγμα του 1970 ορίζεται ότι ο πρόεδρος της Δημοκρατίας αποτελεί τον Αρχηγό Κράτους και αποτελεί σύμβολο ενότητας και διάρκειας του πολιτεύματος. Έχει ουσιαστικά το ρόλο του διαιτητή.

⁵⁶ Μαυριάς Κ. Γ., Συνταγματικό Δίκαιο, Τρίτη Έκδοση κατά το αναθεωρημένο Σύνταγμα και τους εκτελεστικούς νόμους, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2004

Επίσης, το πορτογαλικό Σύνταγμα του 1976/1982/1989 στο άρθρο 124, αναφέρει ότι ο πρόεδρος της Δημοκρατίας εκπροσωπεί τη Πορτογαλική Δημοκρατία και είναι εκείνος που θα εγγυηθεί για τη εθνική ασφάλεια του κράτους και τη σωστή λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών

Στην ελληνική γραμματεία, του Συνταγματικού Δικαίου ο ρυθμιστής αυτός ήταν ήδη γνωστός όπως αναφέρει το Σύνταγμα του 1975. Ο Σβώλος ήταν ο πρώτος που χρησιμοποίησε το όρο αυτόν. Στη συνέχεια αναφέρονται οι Σγουρίστας και Δασκαλάκης. Πρέπει όμως να αναφερθεί ότι αυτός ο όρος έγινε πλέον πάγιος και μετά από τη καταγραφή του στο άρθρο 30 του Συντάγματος⁵⁷.

3.4.3 Ο Ρόλος του Αρχηγού Κράτους ως Ρυθμιστής του Πολιτεύματος

Η σημασία του όρου Ρυθμιστής, έχει ουσιαστικά εννοιολογικό πυρήνα και είναι αμετάβλητος. Προσδίδει ένα περιεχόμενο σταθερό κι επιπλέον έχει σημασιολογική περιφέρεια σε άμεση σχέση με τις προεδρικές αρμοδιότητες. Ο πυρήνας του όρου <<ρυθμιστής>>, έχει σχέση με την ουσία του Κοινοβουλευτικού Συστήματος που είναι και η διαφορά από το προεδρικό σύστημα. Ο πυρήνας αυτός είναι φορτισμένος και ήδη διαθέτει ένα συνταγματικό περιεχόμενο⁵⁸.

Ουσιαστικά ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας προεδρεύει και δεν κυβερνά. Ο πρώτος χαρακτηρισμός του ρόλου του Προέδρου της Δημοκρατίας αναφέρεται στη διακυβέρνηση και στην όποια σχέση του με τη κυβέρνηση. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν κυβερνά απλά προεδρεύει και στο σημείο αυτό διακρίνεται και διαφέρει από τον Αρχηγό Κράτους.

Ήδη στο πλαίσιο της Βασιλευόμενης Δημοκρατίας, έχει διαμορφωθεί ο όρος αυτός. Δίνει ακριβώς τη γενική συνταγματική θέση του ρόλου του. Ο σωστός ορισμός και η έννοια του όρου πέρα από λεκτική, απαιτεί και

⁵⁷ Παπαδημητρίου, Γ., 2007, “Η Συνταγματοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, εκδ. Παπαζήση

⁵⁸ Δημητρόπουλος Α. Γ., Η γένεση του κοινοβουλευτικού συστήματος και η ανάδειξη της κυβέρνησης: Το κοινοβουλευτικό σύστημα και η ανάδειξη της κυβέρνησης στην Ελλάδα (1844 – 1875), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1988

συστηματική ερμηνεία σε όλο το σύνολο των κανόνων δικαίου. Σύμφωνα με το άρθρο 39 παρ.1, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ρυθμίζει το πολίτευμα. Το άρθρο 82 αναφέρει το ασυμβίβαστο του Προέδρου και το καθιερώνει.

Μια ακόμα διάσταση στο ρόλο του Προέδρου της Δημοκρατίας και Αρχηγού Κράτους, είναι και η ουδετερότητα και η υπερκομματικότητά του. Ο Πρόεδρος είναι πολιτικά ουδέτερος και η θέση του είναι πάνω από πολιτικούς ανταγωνισμούς και πολιτικές δυνάμεις. Αν και ο ίδιος προέρχεται από πολιτικό πεδίο και κάποιο κόμμα, η εκλογή του δε του επιτρέπει τη πολιτική ιδιότητα. Έτσι με ένα σχετικό τρόπο, ο Πρόεδρος έχει το ρόλο του διαιτητή κι ο ίδιος είναι μακριά από τη πολιτική. Ο συνταγματικός νομοθέτης προσπαθεί να καλύψει και τη υπερκομματική ιδιότητα με υψηλή πλειοψηφία από τα 2/3 του συνόλου στις πρώτες ψηφοφορίες.

Επίσης ο Πρόεδρος και Αρχηγός Κράτους αναφέρεται και ως Φύλακας της Συνταγματικής Νομιμότητας, αποτελεί δε τη τρίτη ιδιότητα του όρου ρυθμιστής. Ο Πρόεδρος ως ρυθμιστής προσπαθεί να ενεργοποιήσει συνταγματικές διατάξεις και φυλάσσει το Σύνταγμα και τους νόμους. Οι κινήσεις του αποσκοπούν σε ενεργοποίηση, κίνηση πολιτεύματος σε πολιτικό πεδίο.

Τα δυο όργανα με τα οποία συνεργάζεται ο Αρχηγός Κράτους, είναι η Βουλή και η Κυβέρνηση⁵⁹.

Ο όρος ρυθμιστής του πολιτεύματος προσδιορίζει και τη συνταγματική θέση του Αρχηγού Κράτους. Οι αρμοδιότητές του ορίζονται από το Σύνταγμα και τις σχετικές διατάξεις του. Παρ' όλα αυτά δεν είναι υποχρεωτικό ο σημασιολογικός πυρήνας να συμφωνεί με τη άσκηση κάποιων αρμοδιοτήτων του σε ότι έχει να κάνει με τη σημασιολογική περιφέρεια του όρου. Σε αυτή αναφέρονται κάποιες πιο μικρές αρμοδιότητες που έχουν να κάνουν με το

⁵⁹ Χρυσόγονος Κ. Χ., Συνταγματικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Α.Ε., Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2003.

αξίωμά του. Πάντα είναι ο ρυθμιστής του πολιτεύματος και η διάταξη του άρθρου 30 παρ 1 αναφέρει ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είχε πολλές εξουσίες οι οποίες καταργήθηκαν με τη αναθεώρηση του 1986⁶⁰.

Στο Κοινοβουλευτικό Σύστημα, παραμένει σύμφωνα με το Σύνταγμα, εκείνος που ρυθμίζει το πολίτευμα. Σύμφωνα με το άρθρο 30 παρ.1, οι αρμοδιότητές του ασκούνται σύμφωνα με τις συνταγματικές διατάξεις για τις μικρότερες εξουσίες και αρμοδιότητες. Ασκούνται μέσα στο συνταγματικό κλίμα που ο κανόνας θέτει και φυσικά προεδρεύει αλλά δεν κυβερνά. Η υπερκομματική του θέση αποτελεί τον προστάτη της συνταγματικής νομιμότητας. Για να γίνει όμως αντιληπτός ο τρόπος του χαρακτηρισμού του ως ρυθμιστή πολιτεύματος, πρέπει να γίνει αναφορά στις αρμοδιότητές του κι στη ανάλυσή τους.

3.4.4 Οι Βασικές Αρμοδιότητες του Αρχηγού Κράτους στο Κοινοβουλευτικό Σύστημα της Ελλάδος

Μέσα από τις ρυθμιστικές αρμοδιότητες σχετικά, δίνεται η έννοια του ως ρυθμιστής του πολιτεύματος στο Συνταγματικό Δίκαιο. Σύμφωνα με το Σύνταγμα, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι εκείνος που ρυθμίζει το Πολίτευμα. Σύμφωνα με την αναθεώρηση του 1986, οι εξουσίες του ορίσθηκαν και με εκείνη του 2001 επιβεβαιώθηκαν.

Από το άρθρο 50 του Συντάγματος, αναφέρεται ρητά και συγκεκριμένα πως ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν έχει αρμοδιότητες παρά από εκείνες που του αποδίδουν οι νόμοι και το Σύνταγμα. Το άρθρο 35 αναφέρει ότι καμία πράξη του Προέδρου δεν εκτελείται και δε ισχύει αν δεν υπάρχει η προσυπογραφή του αρμόδιου υπουργού. Φυσικά υπάρχουν κάποιες εξαιρέσεις οι οποίες αναφέρονται στη παρ 2 του ίδιου άρθρου. Αυτές είναι οι εξής⁶¹

⁶⁰ Παπαδημητρίου, Γ., 2007, “Η Συνταγματοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, εκδ. Παπαζήση

⁶¹ Δημητρόπουλος Α. Γ., Η γένεση του κοινοβουλευτικού συστήματος και η ανάδειξη της κυβέρνησης: Το κοινοβουλευτικό σύστημα και η ανάδειξη της κυβέρνησης στην Ελλάδα (1844 – 1875), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1988

- Διορισμός πρωθυπουργού
- Ανάθεση διερευνητικής εντολής για σχηματισμό κυβέρνησης
- Διάλυση Βουλής σύμφωνα με τις διατάξεις του Συντάγματος αν δε προσυπογράψει ο πρωθυπουργός ή το Υπουργικό Συμβούλιο
- Αναπομπή νομοσχεδίου ή πρότασης νόμου που έχει ψηφισθεί από τη Βουλή
- Διορισμός προσωπικού υπηρεσιών της Προεδρίας Δημοκρατίας

Οι αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας και ως Αρχηγός του Κράτους στο Κοινοβουλευτικό και Ημιπροεδρικό Σύστημα, σύμφωνα με το Σύνταγμα είναι οι εξής⁶²

- ❖ Διεθνής παραστάτης, υπογραφή διεθνών συνθηκών. Ο ίδιος είναι εκπρόσωπος της χώρας, κηρύσσει πόλεμο, συνομολογεί συνθήκες ειρήνης. Διαπράττει οικονομικές συνεργασίες και συμμετοχές σε διεθνείς οργανισμούς. Ο ίδιος τις ανακοινώνει στη Βουλή από τη στιγμή που η ασφάλεια του κράτους το απαιτεί. Αποτελεί μια τυπική κρατική αρμοδιότητα η οποία ασκείται από τη κυβέρνηση. Χορηγεί διαπιστευτήρια γράμματα σε διπλωματικούς αντιπροσώπους της Ελλάδας, προς τις ξένες χώρες και παράλληλα δέχεται διαπιστευτήρια από ξένους αντιπροσώπους
- ❖ Διορισμός Πρωθυπουργού και Κυβέρνησης. Ο ίδιος διορίζει το Πρωθυπουργό έπειτα από πρότασή του όπως και τα υπόλοιπα μέλη και τους υφυπουργούς. Ο Αρχηγός του Κόμματος διορίζεται πρωθυπουργός έπειτα από πλειοψηφία στη Βουλή.
- ❖ Ανάθεση διερευνητικής επιστολής. Από τη στιγμή που δεν υπάρχει η δυνατότητα αυτοδύναμης Κυβέρνησης, ο Πρόεδρος Δημοκρατίας παρέχει διερευνητική εντολή στο αρχηγό κόμματος με τη πλειοψηφία και δίνει εντολή στο αρχηγό του δεύτερου και τρίτου κόμματος. Η κάθε

⁶² Χρυσόγονος Κ. Χ., Συνταγματικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Α.Ε., Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2003.

εντολή αυτή ισχύει για τρεις ημέρες. Σε περίπτωση που δεν έχουν αποτέλεσμα, ο Πρόεδρος καλεί τους αρχηγούς των κομμάτων και αφού η δημιουργία κυβέρνησης είναι γεγονός, θα δημιουργήσει κυβέρνηση από όλα τα κόμματα της Βουλής για τη διενέργεια εκλογών. Αν αποτύχει θα αναθέσει στο Πρόεδρο Ελεγκτικού Συνεδρίου τον σχηματισμό κυβέρνησης. Η πρόταση εκλογής γίνεται σε τρεις ημέρες από εκείνη όπου ο πρόεδρος της βουλής ανακοινώνει στο Πρόεδρο της Δημοκρατίας τη δύναμη των κομμάτων.

- ❖ Παύση κυβέρνησης. Μπορεί και απαλλάσσει από τα καθήκοντα της την εκάστοτε κυβέρνηση αν παραιτηθεί. Σε περίπτωση που ο πρωθυπουργός παραιτηθεί ή δεν μπορεί για λόγους υγείας να ασκήσει τα καθήκοντά του ορίζεται πρωθυπουργός από το Πρόεδρο, δηλαδή όποιον η κοινοβουλευτική ομάδα του κόμματος προτείνει.
- ❖ Σύγκληση βουλής, αναστολή εργασιών. Συγκαλεί τη Βουλή μια φορά το χρόνο έκτακτα αν ο ίδιος το κρίνει απαραίτητο. Ο ίδιος ή μέσω πρωθυπουργού κηρύσσει τη έναρξη ή τη λήξη των εργασιών της βουλής. Μπορεί μόνο μια φορά να αναστείλει τις εργασίες της βουλής και η αναστολή αυτή δε μπορεί να διαρκέσει πάνω από τριάντα ημέρες.
- ❖ Διάλυση βουλής. Μπορεί να διαλύσει τη βουλή αν:
 - Δεν τελεσφορήσουν όλες οι διερευνητικές εντολές και ο σχηματισμός κυβέρνησης είναι γεγονός.
 - Έχουν παραιτηθεί ή καταψηφισθεί δυο κυβερνήσεις και δεν υπάρχει κυβερνητική σταθερότητα.
- ❖ Ανανέωση λαϊκής εντολής για τη αντιμετώπιση εθνικού θέματος σημαντικού.
- ❖ Έκδοση και δημοσίευση νόμων και διαταγμάτων. Ο ίδιος μπορεί να εκδόσει και να δημοσιεύσει νόμους που έχουν ψηφισθεί από τη βουλή σε ένα μήνα από τη ψήφισή τους. Έτσι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας

μπορεί μέσα σε μια προθεσμία να αναπέμψει νομοσχέδιο που έχει ψηφισθεί από τη βουλή και να εκδώσει και τους λόγους αναπομπής. Μπορεί και εκδίδει διατάγματα για τη εκτέλεση νόμων .

- ❖ Πράξεις νομοθετικού περιεχομένου. Μόνο σε έκτακτες περιπτώσεις μπορεί να εκδόσει πράξεις έπειτα από πρόταση του υπουργικού συμβουλίου, με νομοθετικό περιεχόμενο.
- ❖ Προκήρυξη δημοψηφίσματος. Εκδίδει διάταγμα-δημοψήφισμα που αφορά σημαντικό εθνικό θέμα, έπειτα από απόλυτη πλειοψηφία όλων των βουλευτών.
- ❖ Διαγγέλματα. Μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις απευθύνει στο λαό διαγγέλματα και με τη σύμφωνη γνώμη του πρωθυπουργού.
- ❖ Αρχηγός ενόπλων δυνάμεων. Είναι συμβολικός αρχηγός τους, ήτοι η κυβέρνηση ασκεί τη διοίκησή τους.
- ❖ Χάρη και αμνηστία. Έπειτα από πρόταση του υπουργού δικαιοσύνης μπορεί να δίνει ή να μετατρέπει ή και να μετριάξει τις ποινές των δικαστηρίων ή και να αίρει νόμιμες συνέπειες ποινών ,με τη γνώμη του συμβουλίου το οποίο συγκροτείται με τη πλειοψηφία δικαστών.
- ❖ Κατάσταση πολιορκίας. Κηρύσσει τη χώρα σε κατάσταση πολιορκίας, σε περίπτωση πολέμου ή επιστράτευσης ή απειλής της εθνικής ασφάλειας της χώρας. Η βουλή πρέπει να απουσιάζει ή να είναι αδύναμη.
- ❖ Διορίζει και παύει τους δημόσιους υπαλλήλους.
- ❖ Απονέμει παράσημα .

3.4.5 Τεκμήριο Αρμοδιότητας και Ασυμβίβαστο

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας και ως Αρχηγός Κράτους, κατέχει μόνο όσες αρμοδιότητες αναφέρονται από το Σύνταγμα και τους νόμους. Ως προς

το ασυμβίβαστο του Προέδρου και Αρχηγού Κράτους στο Κοινοβουλευτικό Σύστημα, θα λέγαμε πως σύμφωνα με το άρθρο 30 παρ. 2 το Προεδρικό Αξίωμα είναι ασυμβίβαστο. Ο όρος αυτός ως <<νομοθέτης>> του συντάγματος, θέτει τον Πρόεδρο παράλληλα και ρυθμιστή του πολιτεύματος. Ο ίδιος έχει υποχρέωση να ασχολείται με τη εκτέλεση του προεδρικού έργου και των καθηκόντων του⁶³.

3.4.6 Απόψεις για τον Όρο Ρυθμιστής από τον Αρχηγό κράτους στο Πολίτευμα

Ο Α. Παπανδρέου αναφέρει ότι ο ρόλος του Προέδρου και ως Αρχηγού Κράτους, πρέπει να είναι <<ρυθμιστικός>> στο Κοινοβουλευτικό Σύστημα της χώρας. Ωστόσο , αναφέρει και τη λέξη <<εγγυητής>>. Ερωτάται, είναι όμως πράγματι ρυθμιστής, ο Αρχηγός Κράτους στο Κοινοβουλευτικό Σύστημα;

Στη σημείο αυτό βέβαια κάνει μια διάκριση στη ρύθμιση η οποία συνδέεται μ' ένα αυτοματισμό και σε κανόνες θεσμικούς για τη χρήση εξουσίας. Πολύ πιθανό να εισέρχεται σε μια κατηγορία δεύτερη σύμφωνα με τη οποία ο Πρόεδρος είναι σε θέση να έχει ένα δημιουργικό πολιτικό ρόλο με τη έννοια να λύνει κάποια πολιτικά θέματα με αποφασιστική σημασία.

Το Σύνταγμα κάποιες φορές δεν τα προβλέπει. Έτσι υπάρχει ένας πρόεδρος που δεν είναι μόνο ρυθμιστής. Ο Μαγκάκης αναφέρει δε, ότι ο όρος ρυθμιστής είναι ο πιο κατάλληλος ορισμός για τη πολιτική και νομική ζωή της χώρας⁶⁴.

Ως <<ρυθμιστή>>, ονομάζει όποιον μπορεί και θέτει σε κίνηση του μηχανισμούς που προβλέπονται από το Σύνταγμα και το Πολίτευμα και είναι σε θέση να βρίσκει λύσεις για πολιτικά ζητήματα. Ο <<εγγυητής>> είναι ένας

⁶³ Παπαδημητρίου, Γ., 2007, “Η Συνταγματοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, εκδ. Παπαζήση

⁶⁴ Δημητρόπουλος Α. Γ., Η γένεση του κοινοβουλευτικού συστήματος και η ανάδειξη της κυβέρνησης: Το κοινοβουλευτικό σύστημα και η ανάδειξη της κυβέρνησης στην Ελλάδα (1844 – 1875), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1988

χαρακτηρισμός που αναφέρεται σε όποιον έχει εξουσίες και μπορεί να εγγυηθεί τη σωστή λειτουργία⁶⁵.

Ο Αριστόβουλος Μάνεσης ορίζει το όρο του ρυθμιστή πολιτεύματος με την έννοια με την οποία αναφέρεται στο άρθρο 30 του Συντάγματος. Ο ίδιος διαμεσολαβεί σε κυβέρνηση σε βουλή και σε λαό για τη σωστή λειτουργία του πολιτεύματος. Από τη στιγμή που στη σημερινή εποχή οι σχέσεις πολιτικών κομμάτων και κρατικών οργάνων διαπλέκονται, ο Πρόεδρος δίνει έμφαση στην εναρμόνιση σχέσεων πλειοψηφίας και μειοψηφίας.

Έτσι λοιπόν ο Αρχηγός Κράτους και ως Πρόεδρος της Δημοκρατίας στο Κοινοβουλευτικό Σύστημα, δεν αναφέρεται μόνο στο σύνολο των αρμοδιοτήτων του. Είναι πολλά παραπάνω. Είναι όπως προαναφέρθηκε, ο Αρχηγός του Κράτους και αποτελεί το σύμβολο ενότητάς του. Είναι σύμφωνα με το Σύνταγμα, ο ρυθμιστής του πολιτεύματος. Έχει το ρόλο «διαιτητή» για τη σωστή λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών.

Οι αρμοδιότητές του ορίζονται από το Σύνταγμα και αφορούν όλο το πλαίσιο της πολιτικής ζωής. Έτσι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας και ως Αρχηγός του Κράτους, είναι φορέας και παρεμβαίνει στη πολιτική ζωή του τόπου. Σε τελική ανάλυση, ρυθμίζει και αποκαθιστά τα όποια προβλήματα παρουσιάζονται στη πολιτική σκηνή.

Επίλογος – Συμπεράσματα

Καταλήγοντας σχετικά σε όλα τα παραπάνω, θα λέγαμε πως ο βασικός σκοπός της εν λόγω μεταπτυχιακής εργασίας, είναι η συλλογή, καταγραφή και παρουσίαση στοιχείων που σχετίζονται με τις Αρμοδιότητες του Αρχηγού Κράτους στο Ημιπροεδρικό και Κοινοβουλευτικό Σύστημα.

⁶⁵ Χρυσόγονος Κ. Χ., Συνταγματικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα Α.Ε., Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2003.

Αναφορικά με τις Αρμοδιότητες του Αρχηγού του Κράτους στο Ημιπροεδρικό και στο Κοινοβουλευτικό Σύστημα, μπορεί να αναφερθεί πως τα εν λόγω στοιχεία λειτουργίας του κάθε πολιτεύματος, συνδέονται άμεσα με το δικαίωμα της Λαϊκής /Νομοθετικής πρωτοβουλίας των Πολιτών στα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου θα μπορούσε βάση στοιχείων να υποστηρίξει κάποιος πως αυτή πηγάζει από τη Συνθήκη για τη θέσπιση του Συντάγματος το 2004 καθώς μετέπειτα και από τη Συνθήκη της Λισαβόνας.

Επίσης, σύμφωνα με το σύστημα αυτό η κυβέρνηση εξαρτάται από το κοινοβούλιο. Με λίγα λόγια, τόσο η πλειοψηφία όσο και η κοινοβουλευτική μειοψηφία έχουν σημαντικό ρόλο όπως και ο έλεγχος του βίου της κυβέρνησης από τη μειοψηφία.

Αντίστοιχα, το κοινοβουλευτικό σύστημα κατοχυρώνεται από το άρθρο 1 παρ. 1 Συντ ως μια θεμελιώδης συνταγματική που δεν αναθεωρείται. Σε αντίθεση με τη διάκριση εξουσιών, το σύστημα αυτό δεν είναι ένα αγαθό κάποιας θεωρητικής σύλληψης καθώς δημιουργήθηκε σταδιακά με την πάροδο του χρόνου.

Ένας βασικός τύπος της Προεδρικής δημοκρατίας είναι ουσιαστικά το Ημιπροεδρικό σύστημα όπου ο Πρόεδρος και ο Πρωθυπουργός ενός έθνους, υπάρχουν μέσα σ' αυτό το σύστημα. Στο Ημιπροεδρικό Σύστημα, η νομοθετική εξουσία ασκείται από το κοινοβούλιο και η εκτελεστική μοιράζεται στο Πρόεδρο και Πρωθυπουργό της χώρας⁶⁶.

Αναφερόμενοι σχετικά στο τρόπο λειτουργίας και τις διαφορές του Κράτους σε Ημιπροεδρικό και σε Κοινοβουλευτικό σύστημα, θα λέγαμε πως σε όλους είναι κατανοητό ότι ο καθένας οφείλει να αγωνίζεται για τις ιδέες ώστε το κοινοβουλευτικό σύστημα μιας χώρας, να μπορεί να αξιολογηθεί σωστά και ως εκ τούτου να οριοθετηθούν και εφαρμοσθούν με τον πλέον

⁶⁶ Μαυριάς Κ. Γ., Συνταγματικό Δίκαιο, Τρίτη Έκδοση κατά το αναθεωρημένο Σύνταγμα και τους εκτελεστικούς νόμους, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2004

ορθό τρόπο, τα χαρακτηριστικά ενός Ημιπροεδρικού ή Κοινοβουλευτικού Συστήματος⁶⁷.

Ταυτόχρονα, το περιεχόμενο των εξουσιών του Προέδρου στη Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία και ως παρουσία του Αρχηγού του Κράτους σε Κοινοβουλευτικό Σύστημα, έχει ορισθεί από την σχετική εξέλιξη του συστήματος. Η αλλαγή της κλασσικής αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας σε σύγχρονη των μαζών, οδήγησε τις λειτουργίες του προέδρου σε συγκεκριμένες μορφές και περιεχόμενο.

Καταλήγουμε λοιπόν πως οι σχετικές συνθήκες και πολιτικές της Ένωσης στο Ευρωσύνταγμα ως προς τη Λαϊκή /Νομοθετική Πρωτοβουλία των πολιτών των Κρατών της Κοινότητας, είτε εφαρμόζονται στο Κοινοβουλευτικό είτε στο Ημιπροεδρικό σύστημα, με τα πλεονεκτήματα ή μειονεκτήματα που εμφανίζουν, αρθρορίζονται και παρουσιάζονται ως εξής⁶⁸.

- Σημαντική βελτίωση του οικονομικού συντονισμού των διαφόρων κρατών μελών τα οποία έχουν αναγνωρίσει και υιοθετήσει το ευρώ καθώς και του ρόλου της Ευρωζώνης .
- Εξάλειψη της σχετικής Ευρωπαϊκής διάρθρωσης σε πυλώνες, όπου ο δεύτερος πυλώνας σε κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας καθώς και ο τρίτος σε τομείς δικαιοσύνης και εσωτερικές υποθέσεις όπου μέχρι σήμερα διέπονταν από τη διακυβερνητική μέθοδο, εφεξής κοινοτικοποιούνται.
- Σημαντική ενίσχυση της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας μέσω της θέσπισης ενός υπουργού Εξωτερικών της Ένωσης και μια σταδιακή χάραξη μιας ενιαίας και κοινής αμυντικής πολιτικής ,χάρη βέβαια στη δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εξοπλισμού, Έρευνας και Στρατιωτικών Δυνατοτήτων .

⁶⁷ Μαυριάς Κ. Γ., Συνταγματικό Δίκαιο, Τρίτη Έκδοση κατά το αναθεωρημένο Σύνταγμα και τους εκτελεστικούς νόμους, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα, 2004

⁶⁸ Παπαδημητρίου, Γ., 2007, “Η Συνταγματοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, εκδ. Παπαζήση

- Σημαντική εφαρμογή ενός πραγματικού χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης χάρη ουσιαστικά στην πρόβλεψη της εφαρμογής των διαφόρων κοινών πολιτικών ασύλου, της μετανάστευσης αλλά και ελέγχου των εξωτερικών συνόρων καθώς και στον ευαίσθητο τομέα της δικαστικής και της αστυνομικής συνεργασίας χάρη στην διαμορφωθείσα ανάπτυξη των δράσεων της Europol και της Eurojust αλλά και στην πορεία προς μια Ευρωπαϊκή Εισαγγελία αντίστοιχα.

Προκειμένου όμως να μπορέσει να τεθεί σε ισχύ η συνθήκη που είχε ως στόχο τη θέσπιση του Συντάγματος της Ευρώπης, έπρεπε να υπάρξει επικύρωση από όλα τα σχετικά κράτη μέλη και με βάση τους ισχύοντες συνταγματικούς κανόνες τους, δηλαδή μέσω της συγκεκριμένης επικύρωσης από το κοινοβούλιο ή μέσω δημοψηφίσματος στις χώρες της Ένωσης, κάτι το οποίο μετουσιώνει σε πράξη τη νομοθετική /λαϊκή βούληση των Ευρωπαίων πολιτών.

Το συγκεκριμένο κείμενο του Συντάγματος προέβλεπε επίσης ότι η σχετική διαδικασία επικύρωσης θα διαρκούσε δύο χρόνια και ότι το Σύνταγμα θα ετίθετο σε ισχύ το αργότερο την 1η Νοεμβρίου 2006⁶⁹.

Ωστόσο και εξαιτίας των δυσκολιών που αντιμετώπισαν ορισμένα από τα κράτη μέλη και όσον αφορά την επικύρωση, οι αρχηγοί των κρατών και κυβερνήσεων αποφάσισαν αντίστοιχα στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 16ης και 17ης Ιουνίου 2005, να δρομολογήσουν μια σχετική «περίοδο προβληματισμού»

⁶⁹ Morondo, D., 2007, "Europe and Human Rights" University of Urbino, Italy

αναφορικά με το άμεσο μέλλον της Ευρώπης. Η περίοδος αυτή επίσης αναμενόταν να καταστήσει δυνατή τη διεξαγωγή μιας ευρείας συζήτησης με τους Ευρωπαίους πολίτες έτσι ώστε οι απόψεις τους να αποτυπωθούν.

Βέβαια κατά τη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 21ης και 22ης Ιουνίου του έτους 2007, οι Ευρωπαίοι ιθύνοντες κατέληξαν σε ουσιαστικό συμβιβασμό. Δόθηκε επίσης εντολή για τη σύγκληση μιας Δ.Κ.Δ. με σκοπό την άμεση οριστικοποίηση αλλά και την έκδοση μιας «μεταρρυθμιστικής συνθήκης» για την Ευρωπαϊκή Ένωση .

Έτσι, το τελικό κείμενο της συνθήκης στο οποίο κατέληξε η Δ.Κ.Δ. εγκρίθηκε στη διάρκεια μιας άτυπης συνόδου κορυφής η οποία πραγματοποιήθηκε στη πόλη της Λισσαβόνας στις 18 και 19 Οκτωβρίου του ίδιου έτους, κάτι το οποίο είχε ως αποτέλεσμα την Συνθήκη της Λισσαβόνας το Δεκέμβριο του 2007⁷⁰.

Ο σημαντικότερος βέβαια από τους στόχους της Συνθήκης της Λισσαβόνας ήταν να περιορίσει αισθητά το δημοκρατικό έλλειμμα , το οποίο διαπιστώνεται τόσο σε ένα από τα βασικά θεσμικά όργανα της Κοινότητας, όπως το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, όσο και στον τρόπο επίσης που εκφράζεται η συμμετοχική δημοκρατία ανάμεσα στους πολίτες.

Σύμφωνα δε με καλά κατοχυρωμένες πηγές της Κοινότητας⁷¹, έχει εκφρασθεί η πεποίθηση ότι η πρωτοβουλία

⁷⁰ Morondo, D., 2007, "Europe and Human Rights" University of Urbino, Italy

⁷¹ Παπαδημητρίου, Γ., 2007, "Η Συνταγματοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης", εκδ. Παπαζήση

των πολιτών για ψήφιση συγκεκριμένων νόμων και μέτρων είναι εκείνη που συνιστά μια ουσιαστική πρόοδο στο δημοκρατικό βίο της Κοινότητας. Με το τρόπο επίσης αυτό, οι ιθύνοντες της Ένωσης μπορούν να φέρουν τους πολίτες πιο κοντά στην Ευρώπη, δίνοντάς έτσι ένα σημαντικό και νέο «εργαλείο» με το οποίο μπορεί να διαμορφωθεί ουσιαστικά η Ευρωπαϊκή ατζέντα καθώς και τα θέματα της⁷².

Βιβλιογραφία

- Βενιζέλος Ε . Β., Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου Ι , Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, 1991
- Δημητρόπουλος Α . Γ., Η δομή και λειτουργία της σύγχρονης δημοκρατίας, Αθήνα, 1977
- Δημητρόπουλος Α. Γ., Η γένεση του κοινοβουλευτικού συστήματος και

⁷² Morondo, D., 2007, "Europe and Human Rights" University of Urbino, Italy

η ανάδειξη της κυβέρνησης : Το κοινοβουλευτικό σύστημα και η ανάδειξη της κυβέρνησης στην Ελλάδα (1844 – 1875), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1988

- Δημητρόπουλος Α. Γ., Γενική Συνταγματική Θεωρία , Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Α', Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2004
- Μαυριάς Κ. Γ., Συνταγματικό Δίκαιο, Τρίτη Έκδοση κατά το αναθεωρημένο Σύνταγμα και τους εκτελεστικούς νόμους, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2004
- Παπαδημητρίου, Γ., 2007, “Η Συνταγματοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, εκδ. Παπαζήση
- Σπυρόπουλος Φ. Κ., Εισαγωγή στο Συνταγματικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2006
- Σταυρόπουλος Β., 2008, “Η Ανάλυση των Ομοσπονδιακών Κρατών – Η Περίπτωση της Ελβετίας”, Εκδόσεις Σταμούλη
- Τσάτσος Δ. Θ., Συνταγματικό Δίκαιο, Οργάνωση και λειτουργία της πολιτείας, Τόμος Β', Έκδοση Β', Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1993
- Χρυσόγονος Κ. Χ., Συνταγματικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Α.Ε., Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2003.
- Σχέδιο Συνθήκης για τη θέσπιση του Ευρωπαϊκού Συντάγματος, 18/06/2008

Αγγλική Βιβλιογραφία

- Mikulas D., February 2007, University of Berlin, The Debate on the European Constitution
- Belammy, R., Paper for the CIDEL Workshop, “Constitution-making and Democratic Legitimacy in the EU”, London, 2006

- Patten, C., 2000, Complementarity in the Human Rights Arena, "Human Rights Journal", vol.21, 2006
- Klos, S., 2008, Constitution Law in USA – Case Analysis of California, Pittsburg University
- Geer, M., 2009, Constitutionality in California, USA, Pittsburg University
- Morondo, D., 2007, "Europe and Human Rights" University of Urbino, Italy
- Amnesty International Assessment of EU Human Rights Policy, January 2004, Recommendations to the EU Presidencies